

Terminal Exam 2023

Class:- FYJC (Science)

Time:- 2 hrs

Subject:- Maths

M.M:- 50

General instructions.

1. Figure to the right indicates full marks.

Section A

Q1. Select and write the correct alternative. [10]

(i) The value of $C_0 + C_1 + C_2 + \dots + C_8$ is

- (a) 10 (b) 16 (c) 256 (d) 128

(ii) The value of $w + \frac{1}{w}$ is

- (a) -1 (b) 1 (c) -w (d) w

(iii) $\sin^2 0^\circ + \sin^2 30^\circ + \sin^2 60^\circ + \sin^2 90^\circ = \dots$?

- (a) -1 (b) 2 (c) -i (d) -2

(iv) For a G.P. $S_n = 2046$, $r = 2$, $a = 3$, then the value of n is

- (a) 8 (b) 6 (c) 5 (d) 10

(v) If the matrix $\begin{bmatrix} 2 & 3 \\ -2 & k \end{bmatrix}$ is singular, then $k = \dots$

- (a) 2 (b) -3 (c) -2 (d) 3

Q2. Answer the following question. [4]

(i) Find the degree measure of angle $\left(\frac{7\pi}{12}\right)^c$

(ii) State the sign of $\tan 380^\circ$.

(iii) Find sum to infinity of G.P. $\frac{1}{5}, \frac{-2}{5}, \frac{4}{5}, \frac{-8}{5}, \dots$

(iv) Find the value of $\begin{vmatrix} 2 & 3 & 4 \\ 5 & 6 & 8 \\ 6x & 9x & 12x \end{vmatrix}$, without expansion.

Section B

Attempt any Eight of the following question. [16]

Q.3. Find the degree measure of an exterior angle of Hexagon.

Q.4. Eliminate θ , if $x = 3 \sec \theta$, $y = 4 \tan \theta$

Q.5. Express the number $\frac{i(4+3i)}{1-i}$ in the form of $a + bi$.

Q.6. Prove that, $(2 - w)(2 - w^2) = 7$.

Q.7. Using binomial theorem find the value of $(102)^4$.

Q.8. Which term of G.P. 5, 25, 125, ... is 5^{10} .

Q.9. Find the angle between hour hand and minute hand of a clock at 'quarter past five'.

Q.10. Find the 5th term in the expansion of $(x^2 + \frac{4}{x^3})^{11}$.

Q.11. Check the consistency of the equations

$$x + 2y - 3 = 0, 7x + 4y - 1 = 0, 2x + 4y - 6 = 0.$$

Q.12. If $A = \begin{bmatrix} 4 & 8 \\ -2 & -4 \end{bmatrix}$, then prove that $A^2 = 0$.

Q.13. Find $\tan x$, if $\cos x = -\frac{3}{5}$. Where x lies in 3rd quadrant.

Section C

Attempt any Four of the following question. [12]

(2.)

Q.14. Prove that, $\frac{\tan \theta}{\sec \theta - 1} = \frac{\sec \theta + 1}{\tan \theta}$

Q.15. Without expansion prove that, $\begin{vmatrix} a+b & a & b \\ a & a+c & c \\ b & c & b+c \end{vmatrix} = 4abc$

Q.16. If sum of two angles is $5\pi^c$ and their difference is 60° . Find their measures.

Q.17. Express the number in $e^{\frac{\pi}{3}i}$ the form of $a + bi$.

Q.18. Find the sum $0.7 + 0.77 + 0.777 + \dots +$ to n terms.

Q.19. Find θ , if $2 \cos^2 \theta = 3 \sin \theta$.

Section D

Attempt any Two of the following questions. [08]

Q.20. The perimeter of a sector of a circle of area 64π sq. cm, is 56 cm. Find the area of sector.

Q.21. Find the value of $2x^3 - 11x^2 + 44x + 27$ if $x = \frac{25}{3-4i}$

Q.22. Prove by the method of induction that, $(2^{4n} - 1)$ is divisible by 15 $\forall n \in N$.

Q.23. If $A = \begin{bmatrix} 1 & 2 & 2 \\ 2 & 1 & 2 \\ 2 & 2 & 1 \end{bmatrix}$, then show that $A^2 - 4A$ is a scalar matrix.

(3)

FIRST TERMINAL EXAMINATION, OCT-NOV, 2023

SUBJECT : PHYSICS

FYJC SCIENCE

M.MARKS: 50

TIME: 2 HRS.

GENERAL INSTRUCTIONS: The question paper is divided into four sections.

SECTION A: Q. 1 Contains 7 multiple choice type questions, carrying one mark each.

Q. 2 Contains 7 very short answer type questions carrying 1 mark each.

SECTION B: Q.3 to Q.13 Contains 11 short answer type questions carrying 2 marks each.

SECTION C: Q. 14 to Q. 19 Contains 6 short answer type questions carrying 3 marks each.

SECTION D: Q. 20 to Q. 23. Contains 4 long answer type questions carrying 4 marks each.

Figures to the right indicates full marks. Use of logarithmic table is allowed.

For multiple choice type question, it is mandatory to write the correct answer along with its alphabet. Only the FIRST attempt will be considered for evaluation.

SECTION A

Q. 1. Select and write the correct answer.

(7)

(1) Dimensions of kinetic energy are same as that of ----

(a) force (b) acceleration (c) pressure (d) work.

(2) With decrease in water vapor content in air, velocity of sound ----

(a) increases (b) decreases (c) remains constant (d) cannot say.

(3) Optical fiber is based on which of the following phenomenon ?

(a) Reflection (b) Refraction (c) Total internal reflection (d) Dispersion.

(4) A given carbon resistor has the following color code of various bands: Orange, red,

Yellow and gold. The value of resistor in Ohm is ---

(a) $32 \times 10^4 \pm 10\%$ (b) $23 \times 10^5 \pm 5\%$ (c) $32 \times 10^4 \pm 5\%$ (d) $23 \times 10^5 \pm 10\%$

(5) The geometric length of a bar magnet having magnetic length, 10 cm is ---- cm.

(a) 10 (b) 12 (c) 6 (d) 4.2.

(6) The smallest measurement that can be made using the given instrument is called---

(a) significant number (b) least count (c) order of magnitude (d) relative error.

(7) The Laplace's correction in the expression for velocity of sound given by Newton is

Needed because sound waves propagate isobarically

(a) Are longitudinal (b) propagate isothermally (c) propagate adiabatically (d) propagate Isochorically.

Q.2. Answer the following:

(7)

(1) Write the number of significant figures in 35.320.

(2) Define absolute refractive index.

- (3) What is reciprocal of resistance termed as?
- (4) Define magnetic flux.
- (5) Write any two uses of optical fibers.
- (6) Define progressive wave.
- (7) The value of resistance is $57 \text{ K } \Omega \pm 10 \%$, write the color code for the same.

SECTION B

Attempt any **EIGHT** of the following: (16)

- Q.3. Derive the formula for kinetic energy of a particle having mass m and velocity v .
Using dimensional analysis.
- Q.4. Define electric current. State its formula and SI unit.
- Q.5. Draw the neat labeled diagram of an optical fiber.
- Q.6. Define magnetic induction. Write its SI unit.
- Q.7. Using dimensional analysis, show that $1 \text{ N} = 10^5 \text{ dyne}$.
- Q.8. Calculate the frequency of a sound wave travelling with a speed of 340 m/s , and
Having wavelength of 2 m .
- Q.9. A thin prism of 6° angle gives a minimum deviation of 3° . What is the refractive index
Of the material of the prism?
- Q.10. A potential difference of 20 V is applied across a conductor of resistance 0.125Ω , what
Is the current in the conductor?
- Q.11. Find the dimensional correctness of kinematical equation $S = ut + \frac{1}{2} at^2$
- Q.12. Write any two properties of magnetic lines of force.
- Q.13. Define the terms 1) Critical angle and 2) thin prism.

SECTION C

Attempt any **FOUR** of the following. (12)

- Q.14. The length of the rod as measured in an experiment was found to be 2.48 cm ,
 2.46 cm , 2.49 cm , and 2.50 cm . Find the mean absolute error, relative error and
Percentage error in the measurement.
- Q.15. Explain the Laplace's correction to the Newton's formula for the velocity of sound in
Air.

Q.16. For a prism, prove that $i + e = A + d$, where the symbols have their usual meanings.

Q. 17. At what temperature will the speed of sound in air be 1.75 times its speed at NTP?

Q.18. Define longitudinal waves. Draw the neat labelled diagram of longitudinal wave Travelling through air medium.

Q. 19. A copper wire of radius 0.5 mm carries a current of 1 ampere. Assuming the current to be uniformly distributed over a cross sectional area, find the magnitude of current Density.

SECTION D

Attempt any **TWO** of the following.

(8)

Q.20. (a) Define Amplitude and frequency of a wave. Write their SI units.

(b) Derive the relation $v = n\lambda$

Q.21. (a) Explain the terms instrumental and personal error, with suitable examples.

(b) Write the order of magnitude of the following numbers.

(1) Mass of an electron = 9.1×10^{-32} kg. (2) Radius of the earth = 6400×10^3 m.

Q.22. (a) State the laws of reflection.

(b) A ray of light is incident on an equilateral prism at an angle of incidence 50° , is Deviated through 50° . Calculate the angle of emergence.

Q.23. (a) (i) State Ohm's law. (ii) Define electric power.

(b) Prove that the current density of a metallic conductor is directly proportional to The drift speed of an electron.

RIZVI COLLEGE OF ARTS, SCIENCE AND COMMERCE.

XI Science

1st Terminal Exam -2023

Sub – Biology

Max. Marks: 50

Time: 2 hrs and 30 min

General Instructions

1. All questions are compulsory.
2. **Section A** contains Q1 of Multiple Choice Questions from I to vii carrying 1 mark each and Q2 of Very Short Answer type of questions from i to vii carrying 1 mark each.
3. **Section B** contains Q3 to Q13 of Short Answer type questions carrying 2 marks each.
4. **Section C** contains Q14 to Q19 of Short Answer type questions carrying 3 marks each.
5. **Section D** contains Q20 to Q23 of Long Answer type questions carrying 4 marks each.

Section A

1. **Write the most appropriate option from the options given below. (7Marks)**
 - i. Water absorption takes place through _____.
(a) Lateral root (b) root cap (c) root hair (d) primary root
 - ii. _____ organelle is called suicide bag.
(a) Lysosomes (b) nucleus (c) Ribosome (d) Chloroplast
 - iii. Plant body of fungi is called _____.
(a) Mycelium (b) hyphae (c) substratum (d) stalk
 - iv. Liverwort and mosses are the type of _____.
(a) Bryophyte (b) Algae (c) Pteridophyta (d) gymnosperm.
 - v. Tibia and fibula are two long bones of _____.
(a) Lower leg (b) upper leg
(c) Lower arm (d) upper arm
 - vi. In mollusca shell is secreted by _____.
(a) foot (b) radulla (c) mantle (d) osphredia
 - vii. Collenchymas are _____ type of tissue.
(a) living (b) dead (c) both (d) none
2. **Answer in one sentence. (7Marks)**
 - i. What is vascular bundle made up of?
 - ii. Name the special root of cycas.
 - iii. Name the two contractile proteins of sarcomere.
 - iv. Name the smallest gymnosperm.
 - v. Define cell.
 - vi. What is a stipulate leaf?
 - vii. Name the excretory organ of animals belonging to phylum arthropod.

Section B

Answer the following question (any 8).

(16Marks)

3. Give reason. Bryophytes are called amphibious plants.

- Name the type of tracheids.
- State the function of xylem and phloem.
- Differentiate between plant and animal cell.
- Match the Columns

Sr. No.	Kingdoms	Example
1.	Monera	Paramecium
2.	Fungi	Spirogyra
3.	Plantae	Bacteria
4.	Protista	Agaricus

- Define systematics.
- Draw a well labelled diagram of a leaf.
- Match the column.

Sr.No	Name of joint	Location
1	Pivot	Knee and elbow
2	Ball and socket	Atlas and Axis
3	Hinge	Carpals and Metacarpals of Thumb
4	Saddle	Hip and shoulder joint

- Write short note on adventitious root.
- Into how many types are leaves divided according to their venation. Describe them. Draw diagrams to support your answer.
- Write short note on germ layer.

Section C

Answer the following question (any 4).

(12Marks)

- Give the characteristics of division of Gymnospermae.
- Match the following.

Sr. No.	A	B
1.	Phycomycetes	Sac fungi
2.	Ascomycetes	Club fungi
3.	Basidiomycetes	Algal fungi

- Sketch and label sacrum and coccyx.
- Explain the fluid mosaic model.
- Define inflorescence. Name the types of inflorescence. Draw diagram to support your answer.
- Draw neat and labelled diagram of Phloem tissue.
- Classify with reason - a) shark and b) honeybee.

Section D

Answer the following question (any 2).

(8Marks)

- Give the characteristics of division Thallophyta.(8points)
- Explain the contraction mechanism in sarcomere.
- What are the underground modifications of stems. Explain with the help of a diagram.
- Write the functions of the following organs -a) cnidocytes b) organ of bojanas c) water vascular system d) tail fin in fishes.

1st Terminal exam

Academic Year 2023-24

Class : XI
Sub : Chemistry
Date :

Marks : 50
Duration : 2 hrs

General Instructions:

All questions are compulsory.

Section A: Q. No. 1 Select and write the correct answer: (i) to (vii) MCQ

Q. No. 2 Answer the following: (i) to (vii) VSA Attempt any

Section B : Q. No. 3 to Q. No. 13 SA-I (any Eight)

Section C: Q. No. 14 to Q. No. 19 SA-II (any Four)

Section D: Q. No. 20 to Q. No. 23 LA 4 Marks (any Two)

Section-A

Q.No.1 Answer the following multiple choice questions are

1X7=7M

i) Delocalisation of electron in a compound having single bond due to difference electro negativity is Called.

- a) Inductive effect b) electronic effect c) hyper conjugation d) Resonance

ii) If atom is mono atomic with their charge with charge Zn^{2+} then OS

- a) +1 b) 0 c) +2 d) -2

iii) Oxidation number of copper in copper sulphate

- a) +2 b) -2 c) 0 d) +4

iv) Identify the nucleophile from following

- a) BF_3 b) NO_3^- c) CN^- d) NH_4^+

v) Which of the following temperature will read the same value on Celsius and Fahrenheit scales

- a) -40 b) +40 c) -80 d) -20

vi) The number of molecule in 22.4 dm³ of the N_2 g at STP is

- a) 6.022×10^{20} b) 6.022×10^{23} c) 6.022×10^{-23} d) 6.022×10^{21}

vii) If n is equals to 2 number of Orbital will obtained

- a) 1 b) 2 c) 3 d) 4

Q .No 2: answer the following

1 x 7 =7

i) Define free radical

ii) The Loss of electrons from the substance is known as _____.

iii) Which electrons are involved in the formation of chemical bond

iv) State Law of conservation of mass.

v) If $l=0$, what value of $m=$?

vi) Define stationary Orbit

vii) Define the term "Unit"

Section B

2 x 8 = 16

3. Explain spin quantum number Explain the formation of covalent bond in

- a) H_2 b) CCl_4

4. Distinguish between carbocation and carboanion

5. Write a note on Electrophile with example.

6. What is ionic solid and write the steps for the formation of NaCl.

7. Calculate number of mole and molecule in 44.8 dm³ of Ammonia

8. Calculate the number of atom in each of the following

(Given atomic mass= 127u)

- a) 254 u. Of Iodine. b) 2.54 g of Iodine

9. Explain spin quantum number.

10. Explain dual behaviour of particle .
 11. . What are the postulates of Dalton's atomic theory Write a note on Electrophile with example.
 12. Explain homolytic fission with example
 13. . Calculate the oxidation number of underline atoms
 a) $\underline{Cr}_2O_7^{2-}$ b) $NaH_2\underline{P}O_4$

Section C

3 x 4=12

14. Explain the formation of ionic bond in CCl_4
 15. Write the structure and example of following functional group
 a) Carboxylic group b) Hydroxyl group
 16. IUPAC name of following
 a) $CH_3 - CH_2 - \overset{\text{CH}_3}{\underset{\text{CH}_3}{| \quad |}}{CH} - CH_2 - CH_3$
 b) $CH_3 - CH - \overset{\text{C}_2H_5}{\underset{\text{CH}_3}{|}}{CH} - CH_2 - CH_3$
 c) $C_2H_5 - \overset{\text{CH}_3}{\underset{\text{CH}_3}{| \quad |}}{CH} - CH_3$
 17. Define mole, convert following temperature into degree fahrenheit
 a) $36^\circ C$ b) $40^\circ C$
 19. What is orbital. draw the shape of s and P orbital. Explain the formation of ionic bond in ccl_4

Section D

Answer the following (Attempt any 2)

4 x 2= 8M

20. In one moles of acetaldehyde calculate following
 a) number of moles of carbon
 b) number of moles of hydrogen
 c) numbers of moles of oxygen
 d) numbers of molecules of acetaldehyde
 21. Balance the following reaction by oxidation number method (Acid medium)
 $MnO_4^- + Fe^{2+} \longrightarrow Mn^{2+} + Fe^{3+}$
 22 .I Draw the structure of following
 a) 2,3,3 trimethyl hexane
 b) 3,3 diethyl pentane
 II. Explain the inductive effect.
 23.i) what is Hesienberg Uncertainty Principle. Explain with Equation.
 ii) Give the structural Isomerase of C_5H_{12}

RIZVI COLLEGE OF ARTS SCIENCE AND COMMERCE
TERMINAL EXAMINATION - NOV/DEC 2023

SUB: COMPUTER SCIENCE

Paper I

CLASS: XI

Time: 2 Hours

MAX. MARKS: 50

NOTE: 1. All questions are compulsory.

2. Draw neat diagrams wherever necessary.

3. Figures to the right indicate full marks

4. Use of any type of calculator is not allowed

5. Due credit will be given for the programs with appropriate comments

Q. 1. (A) Select the correct alternative and rewrite the following:

4

a. Which of the following is the correct identifier?

i. \$var_name

ii. VAR_123

iii. varname@

iv. None of the above

b. Which of the following is the address operator?

i. @

ii. #

iii. &

iv. %

c. Which of the following is the original creator of the C++ language?

i. Dennis Ritchie

ii. Ken Thompson

iii. Bjarne Stroustrup

iv. Brian Kernighan

d. Which of the following refers to characteristics of an array?

i. An array is a set of similar data items

ii. An array is a set of distinct data items

iii. An array can hold different types of datatypes

iv. None of the above

5/12/2023

RIZVI COLLEGE OF ARTS SCIENCE AND COMMERCE
TERMINAL EXAMINATION - NOV/DEC 2023

SUB: COMPUTER SCIENCE
Time: 2 Hours

Paper II

CLASS: XI
MAX. MARKS: 50

- NOTE: 1. All questions are compulsory.
2. Draw neat diagrams wherever necessary.
3. Figures to the right indicate full marks
4. Use of any type of calculator is not allowed

Q. 1. (A) Select the correct alternative and rewrite the following: **4**

- (a) Inductors are _____ Electronic Components
(i) Active (ii) Passive (iii) Neutral (iv) None of these
- (b) The fourth band in Resistor represents the manufactures _____.
(i) Multiplier (ii) Divider (iii) Tolerance (iv) None of these
- (c) The region containing uncompensated acceptor and donor ions is called _____.
(i) barrier layer (ii) depletion layer (iii) empty layer (iv) None of these
- (d) The Unit of Inductance is _____.
(i) Henry (ii) Farad (iii) Watt (iv) Columb

Q.1. (B) Answer any two of the following: **6**

- a. Write a short notes of Inductors.
- b. Explain Color Coding System of Resistors.
- c. Explain PN Junction Diode with Forward Bias.

Q. 2. (A) Attempt any five of the following **15**

- a. Write a note on Laser Printer.
- b. Write a note of SMPS.
- c. Write the working of Keyboard.
- d. Write a note on Full Adder with Diagram.
- e. How will you construct AND gate using NOR Gate? Explain with diagram.
- f. Explain Working of Mouse.

Q. 2. (B) Answer any one of the following:

5

- a. Explain VI characteristics of PN Junction Diode with Suitable Diagram.
- b. Write a note on Zener Diode.

Q. 3. Answer any two of the following:

10

- a. Explain types of Transistors.
- b. Write the truth table , expressions and symbols of OR, AND, NAND,Ex-OR and NOR Gates.
- c. Write a short on Single stage Amplifier.

Q. 4. Answer any two of the following:

10

- a. How will you construct OR gate using NAND Gate. ? Explain with diagram.
- b. Write a note on Paper Capacitors.
- c. Explain Transistors as a Switch.

Note:.

i) Figures to the right indicate full marks.

ii) Draw neat diagram wherever necessary.

iii) Calculator not allowed. Use Log table.

Q.1. Select the correct alternative and rewrite the following sub questions. [05]

i) If Peak value of AC Sinusoidal waveform is 325 then it's average value is approximately _____

a) 207 b) 230 c) 240 d) none of these

ii) Transformer is working on the _____ principle

a) Oersted b) Faraday c) both a & b d) None of these.

iii) Two equal length lines is the symbol of

a) voltage b) Current c) Capacitor d) Inductor

iv) To transfer Maximum power from 1st stage to 2nd stage , input impedances of 2nd stage should be _____ output impedance of 1st stage.

a) Equal b) Less than c) Greater than d) None of these.

v) Centre Tap Transformer has _____ windings in secondary.

a) 1 b) 2 c) 2 or 3 d) None of these.

B) Attempt any one of the following. [05]

I) Draw symbols of Variable Resistor , Non Polar Capacitor , Inductor , E.m Relay & Transformer.

II) Write colour codes for : 680 ohm, 2000 ohm , 3K3 ohm, 4.7 k ohms 1000 Kilo ohms

Q.2 Attempt any two from the following. [10]

i) Find value of Series Resistances required to increase range of volt meter to measure 100 V and 200 V , if Ifsd is 1000 μ A , Rm 500 Ohms.

ii) Write Resistors value for following colour codes :

a) Brown grey Orange Gold. c) Yellow Violet orange Silver
b) Orange Red brown No colour. d) Blue green black Brown

iii) Write a note on fixed CC resistors. Explain its colour coding.

Q.2 Attempt any two from the following.

[10]

- i) What is the time constant in capacitor? Describe charging and discharging characteristics curves of capacitor writing different values of time constants.
- ii) Explain construction and working of a passive component transformer.
- iii) Explain with diagram working of SPDT electromagnetic Relay. Write it's one Application.

Q.3 Attempt any two from the following.

[10]

- i) With the help of diagram explain construction and working of PMMC.
- ii) Compare Series and Shunt type of Ohm meters. 5 points
- iii) With the help of circuit diagram explain working of Ayrton type current What are its advantages.

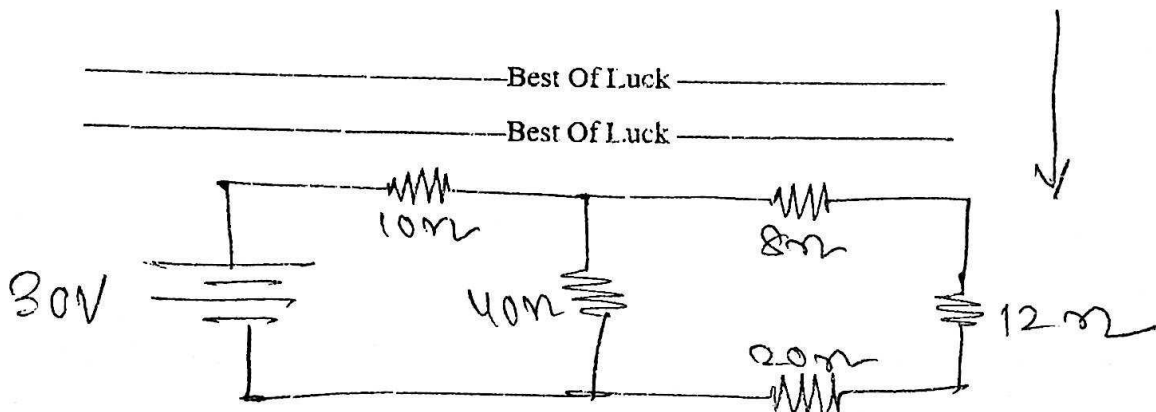
Q.4. Attempt any two from the following.

[10]

- i) How AC generator work? How it produce sine waveform? Draw diagram and waveforms
- ii) Define Amplitude, frequency, RMS value, Average value, Peak value with respect to Sinusoidal AC waveform.
- iii) Write a note on Non Sinusoidal waveforms. Draw diagrams. Write uses.

Q.5. Attempt any two from the following Problems

- i) Draw electricity distribution line diagrams for 2 phase and 3 phase power supply. Show value of voltages between different lines.
- ii) Compare AC with DC type of Electricity
- iii) Find Currents in different branches in the following circuit using KCL and KVL.

Note:.

i] Figures to the right indicate full marks.

ii] Draw neat diagram wherever necessary.

iii] Calculator not allowed. Use Log table.

Q.1 A. Select the correct alternative and REWRITE the following sub questions. [05]

i) CB Transistor is used for _____ amplification

- a) current b) voltage c) power d) None of these

ii) Class A amplifier conducts for _____ degrees.

- a) 90 b) 180 c) 360 d) none of these.

iii) Alpha is _____ gain in CB configuration of transistor

- a) current b) voltage c) power d) none of these.

iv) Forbidden gap energy in Insulator is _____ eV

- a) 0 b) 1 c) 10 d) none of these.

v) In Reverse bias depletion region width _____

- a) decreases b) increases c) remain constant d) None of these.

B Attempt any One of the following.

[05]

i) Draw symbols of following devices and write applications of any two.

Rectifier Diode, NPN Transistor . PNP Transistor

ii) Explain in steps how to draw Load line on Transistor output characteristics.

iii) Define alpha and Beta in BJT. Find out relations between them.

Q.2 Attempt any two of the following.

[10]

i) Write a note on Extrinsic type of Semiconductor.

ii) Draw Bridge rectifier circuit. Explain its working. Draw diagrams.

iii) What is rectifier? Compare three types of rectifier circuits. (5 points)

Q.3 Attempt any two of the following

[10]

- i) Draw diagram of forward bias circuit. Explain it's working .
- ii) Draw diagrams of fixed bias , collector feedback bias and Voltage divider bias.
- iii) Explain how Depletion region width is formed when PN Junction is formed?

Q.4. Attempt any two of the following.

[10]

- i) Compare CB , CC, CE configuration of Transistor. (5 points)
- ii) Explain Construction and Working of a Bipolar junction Transistor.
- iii) Define Doping ,Depletion region and Barrier potential in PN junction diode.

Q.5. Attempt any two of the following.

[10]

- i) Compare Class A , Class B , Class AB and Class C of Transistor. (5 points) .

Which class amplifier has maximum efficiency?

- ii) What is the effect of shifting operating point on load line towards saturation and cut-off region of Transistor characteristics . Explain with the help of diagrams.

- iii) Compare N type Semiconductor with P type Semiconductor.

----- All The Best -----

Q1) Fill in the blank

[10 M]

- a) Primary memory is also called as _____.
- b) _____ is set of rule for exchanging data.
- c) _____ protocol transfer web pages.
- d) _____ is command based operating system.
- b) To add a text box in form _____ tag is used.
- c) Un paired tags, not having closing tag are also called as _____.
- d) _____ software helps to access internet and view web pages.
- e) RDBMS stores data in _____ format.
- f) _____ Key uniquely identify record in table.
- g) _____ is free operating system.

Q.2) State True or False

[10 M]

- 1) HTTP protocol transfer text file.
- 2) Data are raw fact and figure.
- 3) DOS is a command based operating system.
- 4) To add border to table we add bordersize attribute.
- 5) DDL is related to creation and modification of table structure.
- 6) Open source software are free software.
- 7) Computer stores data in binary format.
- 8) BIOS programs are stored in primary memory.
- 9) Big data stores large amount of data.
- 10) Table relationship is used to join tables in database.

Q.3) Answer any **five** of the following

[10 M]

- 1) Define networking.
- 2) What is software?
- 3) What is Browser?
- 4) Define protocol.
- 5) What is Database?
- 6) Explain structure of html program?
- 7) Write data types in DBMS?

Q.4) Answer any **four** the following

[10 M]

- 1) Explain different output devices used in computer.
- 2) Explain different Operating System.
- 3) Write in detail about different protocol.
- 4) Write note on types of network?

Q.5) Write program to design to design following web page.

[10M]

- a) Write html program to design a form that carry textbox to enter name, rollno, address, radio button to add gender, check box at add subjects, submit and reset button.
- b) a JavaScript program to accept age from the user and check person is eligible to vote or not.

F.Y.J.C (H.S.V.C) FIRST TERMINAL EXAM - NOV 2023
SUB: E.T (I) BASIC ELECTRICITY. MARKS: 50M TIME : 2 Hrs.

Q 1) A. FILL IN THE BLANKS WITH APPROPRIATE WORD AND REWRITE THE SENTENCE. (5M)

1. _____ are used for twisting wires for tight connections. (pliers/files)
2. In case of electric fire, throw _____ to extinguish it. (water/sand)
3. Series resistance network is used as _____ divider. (voltage/current)
4. Thin oxide film is used as dielectric in _____ capacitors. (electrolytic/non electrolytic)
5. The potential drop per meter length is called _____. (permittivity/electric field strength)

Q.1) B. Match the column and write the correct answer. (5M)

A	B
1. Unit of capacitive reactance	1. Mutual inductance
2. Principle of transformer	2. Loss in transformer
3. Unit of inductance	3. Blocks D.C.
4. Hysteresis	4. Ohms
5. Capacitor	5. Henry

Q.1) C. State the following statements are true or false. (5M)

1. A capacitor bypasses AC signal.
2. A transformer transfers AC signal from primary winding to the secondary winding of the transformer.
3. Toggle means to switch to opposite side.
4. A relay is an electromagnet switch.
5. The ability of dielectric material to concentrate magnetic flux is called its permittivity.

Q 2) Draw the 3 types of inductors (symbols) (5 M)

Q. 3) Answer any 3 questions of the following (5 M each) (15M)

1. Explain the principle for the action of a transformer
2. Define soldering. Why is it necessary?
3. Explain code of resistors with an example.
4. State the laws of electrostatics.

Q. 4) Answer any 3 questions of the following (5 M each)

(15M)

1. Define :
 - a) Electric flux
 - b) Electric field strength
2. Define charging and discharging of capacitor.
3. State advantages of PCB.
4. What are the precautions to be taken in a laboratory.

Q 1) A. FILL IN THE BLANKS WITH APPROPRIATE WORD AND REWRITE THE SENTENCE. (5M)

1. The ripple frequency at the output of _____ rectifier when the transformer primary is connected to AC mains is 50 Hz. (half wave/ full wave)
2. The output impedance of a regulated power supply is _____ (very low/ very high)
3. The common emitter amplifier provides a phase-shift of _____ between input and output. (180/ 360)
4. The purpose of _____ a transistor is to obtain a certain DC collector current at a certain DC collector voltage. (biasing/not biasing)
5. A varactor diode provides variable _____ effect. (capacitance/ inductance)

Q.1) B. Match the column and write the correct answer. (5M)

A	B
1. Regulated power supply	1. Uses 4 diodes
2. Half wave rectifier circuit	2. Uses filter circuit
3. Full wave rectifier	3. Uses only one diode.
4. Bridge rectifier	4. Magnifies a electrical signal
5. Amplifier	5. Uses two diodes

Q.1) C. State the following statements are true or false. (5M)

1. A transistor cannot be used as a switch.
2. collector bias is the most popular biasing in electronic industry.
3. A P-N junction diode allows current to flow through it when it is forward biased.
4. A LED works on very high voltage.
5. Rectifier converts AC to DC.

Q 2) Draw a neat diagram of a centre tapped full wave rectifier. (5 M)

Q. 3) Answer any 3 questions from the following (5 M each) (15M)

1. Give the symbol of:
 - a) LED
 - b) PNP transistor
 - c) Zener diode
 - d) Tunnel diode
 - e) Photo diode
2. Draw the block diagram of a regulated power supply and explain function of each block.

3. Draw the crystalline structure of P type semiconductor.
4. State the different functions of a P-N junction diode.

Q. 4) Answer any 3 questions of the following (5 M each)

(15M)

1. Draw a neat diagram of a bridge rectifier..
2. Why are filter circuits used in power supply. State their different types of filters.
3. Explain the necessity of voltage regulation.
4. Draw the diagram of a common emitter amplifier and explain its working.

Q 1) A. FILL IN THE BLANKS WITH APPROPRIATE WORD AND REWRITE THE SENTENCE. (5M)

1. The radix of _____ number system is 8. (hexadecimal/octal)
2. In _____ number system, each decimal number is expressed in nibble form. (BCD/octal)
3. ASCII code has _____ characters. (128/281)
4. _____ is the most widely used bipolar family. (TTL/CMOS)
5. A _____ is also called as decoder. (MUX/DMUX)

Q.1) B. Match the column and write the correct answer. (5M)

A	B
1. NAND	1. Adds 2 bits at a time
2. Half adder	2. Universal gate
3. Full adder	3. Adds 3 bits at a time
4. NOT gate	4. Used as an Inverter
5. OR gate	5. Basic gate

Q.1) C. State the following statements are true or false. (5M)

1. Demultiplexer is a circuit with many inputs and one output.
2. IC 74147 is a priority encoder.
3. $1+1=10$, In binary numbering system.
4. Octal number system does not have a radix.
5. $10-1=1$, In binary number system.

Q 2) Convert the following: (5 M)

1. $(A2)_{16} = ()_{10}$
2. $(1111)_{10} = ()_2$
3. $(46)_8 = ()_{10}$
4. $(0111 1000)_{BCD} = ()_{10}$
5. $(75)_{10} = ()_{16}$

Q. 3) Answer any 3 questions of the following (5 M each) (15M)

1. Write a note on DMUX. Draw its block diagram.
2. What is a logic family. Explain different types of logic families.
3. Explain OR gate with definition, symbol and truth table.
4. Draw the diagram of 7 segment display and CA type LED display.

Q. 4) Answer any 3 questions of the following (5 M each)

(15M)

1. Write the basic symbols used in HEX.
2. State the rules of Binary addition and subtraction.
3. State De Morgans I and II theorem. Draw their logical diagram for both.
4. Define Half adder in Boolean algebra. Give its truth table.

RIZVI COLLEGE OF ARTS, SCIENCE AND COMMERCE

FIRST TERMINAL EXAMINATION 2023

ENGLISH

STD: XI

TOTAL MARKS: 50

TIME: 2 HOURS

Q1 [A] Read the Extract and Complete the Activities.

10 MARKS

In Ashavari village, we asked the Sarpanch to help us as we were not very fluent with the local dialect. He sent his assistant Jeevan with us into the hills. After a half hour walk through thick vegetation, crossing numerous streams and ditches and scrambling over rocks and gravel, we reached the sleepy hamlet of Boripada. There were just two ramshackle houses in front of us and we wondered if this was the right place. A wrinkled old woman sitting before one of the houses looked at us with curiosity. As we approached her, we signaled to Jeevan to ask the crucial question. She muttered in reply and we looked at Jeevan for a quick interpretation. He broke into a smile and informed us that she did have the rice and wanted to know who we were and why we wanted it.

It was a difficult task to keep straight face and I had to control a strong desire to hug her. After searching for months, we had found the elusive Kasbai. We explained to her that we were from Peth nearby and we needed the seeds to grow it. We

asked for 10 kgs of rice. She muttered and scowled. Jeevan interpreted that she had never heard of Peth village and also did not have a weighing scale. She was willing to give the seeds only in baskets. We asked for a single basket of rice and Jeevan told us to pay her something. I handed over a 100 rupee note and for the first time in the last ten minutes, her face broke into a smile. She nodded her head in approval. As we walked back, against the fading sunset leaving behind a smiling old lady. I couldn't help but wonder that here, nestling in the foothills of an unknown mountain away from the hustle and bustle of the road or the city, were the real people of India. These were the people who still held on to the rich biodiversity of our land and no one even cared. They had never heard of hybrids, fertilizers or pesticides. They just grew their rice and ate what they got. The old lady we met had probably never left Boripada. Her world was unspoiled by 'progress'. And for once, I was grateful for that.

1. Say if the statements are true or false:

2 MARKS

- (i) The old woman weighed 10 kg of rice and gave it to the author.
- (ii) The author and his friend did not know the local dialect very well.
- (iii) The people of Boripada village were well-aware of the modern way of farming.
- (iv) The old woman was unhappy to get the price of the rice.

2. How was the old lady's world unspoiled by progress?

2 MARKS

3. Guess why the old lady nodded her head in approval.

2 MARKS

4. Why do you think the author was grateful to the old lady ^{who was} 'unspoilt' by 'progress'?

2 MARKS

5. Do as directed.

2 MARKS

- I. She nodded her head in approval (Make Complex)
- II. Her world was 'unspoilt' by 'progress' (Begin with "progress....." and rewrite).

Q.1[B] GRAMMAR (Do as directed)

4 MARKS

- (i) It was thoroughly enjoyable (Make Exclamatory)
- (ii) A sword was hanging higher on his head. (Spot the error)
- (iii) Revenue was obtained through advertising. (Use ^a question tag)
- (iv) I have more books than you (Change the degree to positive)

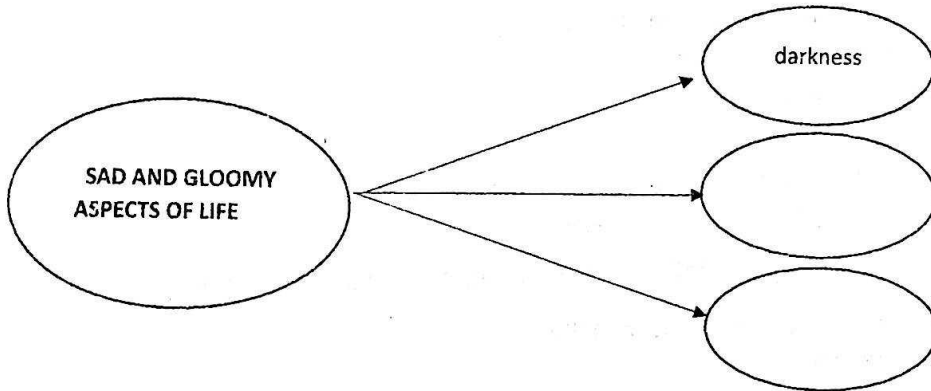
Q.2[A] Read the extract and complete the activities

10 MARKS

There is another sky,
Ever serene and fair,
And there is another sunshine,
Though it be darkness there;
Never mind faded forests, Austin,
Never mind silent fields -
Here is a little forest,
Whose leaf is ever green;
Here is a brighter garden,
Where not a frost has been;
In its unfading flowers
I hear the bright bee hum:
Prithee, my brother,
Into my garden come!

Q.2[B] Complete the "Web Diagram."

2 MARKS

2. Do you support the poet's way of handling the situation? Justify your answer (2 Marks)
3. Find out an example of Hyperbole from the Poem and explain it. (2 Marks)
4. Compose four lines of a poem, liking your 'home' using the words, warmth, comfort, paradise, alone (It can be a free verse or a rhyme) (2 Marks)
5. The poet says 'Another Sky'. Guess the meaning (2 Marks)

Q.2 [B] APPRECIATION

(5 Marks)

Eight years have passed
Since I placed my cherry seed in the grass.
"Must have a tree of my own," I said,
And watered it once and went to bed
And forgot; but cherries have a way of growing,
Though no one's caring very much or knowing.
And suddenly that summer near the end of May,
I found a tree had come to stay.
It was very small, five months child,
Lost in the tall grass running wild.
Goats ate the leaves, the grass cutter scythe
Split it apart and a monsoon blight
Shriveled the slender stem..... Even so,
Next spring I watched three new shoots grow,
The young tree struggle, upward thrust
Its arms in a fresh fierce lust
For light and air and sun.
I could only wait, as one
Who watched, wandering, while Time and the rain
Made a miracle from green growing pain.....

Q. Write the Appreciation of the above poem using the points:

- About the poem, poet and title.
- Theme
- Special Features
- Poetic Style
- Language
- Poetic Device used
- Message or Morals in the Poem
- Your opinion about the poem

Q.3[A] E-MAIL:

(5 MARKS)

The State Government of Maharashtra has decided to take strict measures. on the Hawker's encroachment on roads. Draft an e- mail to the editor of a local daily expressing your concern for the Jobless hawkers.

Q.3[B] EXPANSION OF IDEA :

(5 MARKS)

Expand the following idea in about 100-150 words with help of following Points:

Quotation → :

- Health is Wealth.
- Importance of good health
 - Relation between Body and mind
 - Importance of healthy mind

Q.3[C] INTERVIEW QUESTIONS

(5 MARKS)

Write 8-10 questions to interview a boy who has won an award for Bravery. Use the table and points:

NAME OF INTERVIEWEE
FIELD/ACTIVITY/FAME
DATE/VENUE/TIME
DURATION OF INTERVIEW

POINTS:

1. DEED
2. EMOTIONS
3. REACTIONS
4. SUPPORT
5. AWARD
6. MOTIVATION
7. FUTURE
8. MESSAGE

Q.4 Rapid Reading: Do the activities which follow :

(2 MARKS)

A) FILL IN THE BLANKS :

i) The Natya Shastra on Indian Theatre was written by _____ (TS Eliot, Oliver Goldsmith, Bharat Muni, Rabindranath Tagore).

(ii) The great 19th century Norwegian dramatist was _____ (^{am}William Shakespeare, Marlowe, and HJ. Ibsen, Samuel Beckett)

B) Answer both the Essay Type questions:

04 MARKS

a) The Sergeant's reaction surprises the audience. Write your opinion (02. Marks)

b) Give a Character Sketch of the "Man" (introduced as a ballad singer) in the "Rising of the Moon". (02. Marks)

... BEST of Luck ...

I TERM EXAM – 2023

FYJC

Time: 2Hrs

ENGLISH

Marks: 50

Instructions: -

- (1) All questions are compulsory.
- (2) Figure to the right carry maximum marks.
- (3) Answers are to be written in complete sentences.
- (4) Figure/ webs/ diagram/ charts/ table etc. should be drawn and presented completely with proper answers written as instructed.
- (5) Use of colour pen/ pencil/ is not allowed. Use only Black or Blue pen.

Q1 (A) Read the given passage and complete the activities given below it: - (12 marks)

In Asarvari village, we asked the sarpanch to help us as we were not very fluent with the local dialect. He sent his assistant Jeevan with us into the hills. After a half-hour walk through thick vegetation, crossing numerous streams and ditches and scrambling over rocks and gravel, we reached the sleepy hamlet of Boripada. There were just two ramshackle houses in front of us and we wondered if this was the right place. A wrinkled old woman sitting before one of the houses looked at us with curiosity. As we approached her we signalled to Jeevan to ask the crucial question. She muttered in reply and we looked at Jeevan for a quick interpretation. He broke into smile and informed us that she did have the rice and wanted to know who we were and why we wanted it.

It was difficult task to keep a straight face and I had to control a strong desire to hug her. After searching for months, we had found the elusive kasbai. We explained to her that we were from Peth nearby and we needed the seeds to grow it. We asked for 10 kilogram of rice. She muttered and scowled. Jeevan interpreted that she had never heard of Peth village and also did not have a weighing scale. She was willing to give the seeds only in baskets. We asked for a single basket of rice and Jeevan told us to pay her something. I handed over a 100- rupee note and for the first time in the last ten minutes, her face broke into a smile. She nodded her head in approval.

As we walked back, against the fading sunset, leaving behind a smiling old lady, I couldn't help but wonder that here, nestling in the foothills of an unknown mountain away from the hustle and bustle of the road or the city, were the real people of India. These were the people who still held on to the rich biodiversity of our land and no one even cared about them. She had never heard about hybrids, fertilizers or pesticides. They just grew their rice and ate what they got. The old lady we met had probably never left Boripada. Her world was unspoilt by 'progress'. And for once I was grateful for that.

(A1) Global Understanding: -

- (1) Say whether the following statements are True or False. Correct the false statements.(2)
 - (i) The old woman weighed 10kg of rice and gave it to the author.
 - (ii) The author and his friend did not know the local dialect very well.
 - (iii) The people at Boripada village were well-aware of the modern way of farming.
 - (iv) The old woman was unhappy to get the price of the rice.

(A2) Complex factual: -

How was the old lady's world unspoilt by progress? (2)

(A3) Interference/ Interpretation/ Analysis: -

Interpret the Statement: - "It was difficult to keep a straight face.....". (2)

(A4) Personal Response: -

Describe in about 50 words your experience similar to the writer's when you pursued something and reached your goal. (2)

(A5) Language Study: -

- (i) Her world was unspoilt by 'progress'. (Begin the sentence with 'Progress....' and rewrite) (1)
- (ii) She nodded her head in approval. (Use 'approved' to make it a complex sentence).(1)

(A6) Vocabulary: -

Match the words in column 'A' with their synonyms in column 'B'. (2)

Column 'A'	Column 'B'
(a) Biodiversity	(1) Chemical used to kill harmful insects
(b) Hybrid	(2) Plant food
(c) Pesticide	(3) Existence of wide variety of plants and animals on earth.
(d) Fertilizers	(4) Mixed-breed

(B) Grammar: - (4)

Do as directed: -

- (i) "I bought a new dress yesterday", said she. (Change into indirect speech)
- (ii) As soon as I reached the platform, the train left. (Use 'No sooner... than' and rewrite)
- (iii) Early rising is good. (Rewrite the sentence beginning with "It is...")
- (iv) The ship went down yet the crew were saved. (Rewrite the sentence beginning with "In spite of...")

Q2 (A) Read the exact and complete the activities given below: - (10 marks)

There is another sky,
Ever serene and fair,
And there is another sunshine.
Though it be darkness there;
Never mind faded forests, Austin
Never mind silent fields ___
Here is a little forest,
Whose leaf is ever green;

Here is a brighter garden,
 Where not a frost has been;
 In its unfading flowers
 I hear the bright bee hum:
 Prithce, my brother,
 Into my garden come!

A1. Global Understanding

Complete the table by matching human feelings with the things of Nature. (2)

Human feelings	Nature
(1.) Loneliness	
(2.) Freshness	
(3.) Being active	
(4.) Calmness / Peace	

A2. The poet says 'another sky'. Guess the meaning. (2)

A3. Personal Response: -

Write your experience of something which your sibling did out of concern for you. (2)

A4. Poetic Devices: -

(1) Identify and explain the figures of speech in the following lines: -

- (i) "And there is another sunshine,
 Though it be darkness there;"
- (ii) "Never mind faded forests, Austin,
 Never mind silent fields___"

A5. Poetic Creativity: -

Compose a poem in appreciation of your 'home' using the words - paradise, warmth, comfort, alone. (2)

(B) Poetic Appreciation: -

Write an appreciation of the poem considering the following points: - (5)

- About the poem / poet / title.
- Theme
- Poetic devices, language, style
- Special features / novelties / focussing element
- Values, message
- Your opinion about the poem.

Sitting in a porchway cool,
Sunlight, I see, dying fast,
Twilight hastens on to rule.
Working hours have well-nigh past.
Shadows sun across the lands:
But a sower lingers still,
Old, in rags, he patient stands.
Looking on, I feel a thrill.
Black and high, his silhouette
Dominates the furrows deep!
Now to sow the task is set.
Soon shall come a time to reap.
Marches he along the plain
To and fro, and scatters wide
From his hands the precious grain;
Muse I, as I see him stride.
Darkness deepens. Fades the light.
Now his gestures to mine eyes
are august; and strange; his height
Seems to touch the starry skies.

Q3. Writing Skills

(1) Expansion of ideas: - (5)

Expand the idea inherent in the following proverb: 'One should eat to live, not live to eat.'

(2) E-mail writing: - (5)

Write an informal email to your friend who has shifted abroad asking to exciting stories from the foreign land.

(3) Interview: - (5)

Prepare a list of 8 to 10 questions to be asked while interviewing a jawan (soldier) from Indian Army.

Q4 (A) Write if the following statements are True or False. (2)

(1) A stage whisper is far softer than a whisper in real life. ()

(2) No theatre existed between 1942 and 1960. ()

(3) The theatre of the 16th century was open to the sky. ()

(4) Modern Indian drama is influenced by Sanskrit and Urdu traditions. ()

(B) The Sergeant supports the man by misguiding his comrades. Write your views. (2)

*** कृतिपत्रिका ***

* कृतिपत्रिका के लिए सूचनाएं :

(१) सूचना के अनुसार गद्य, पद्य विशेष अध्ययन तथा व्यावहारिक हिंदी की कृतियों में आवश्यकता के अनुसार आकृतियों में ही उत्तर लिखना अपेक्षित है।

(२) सभी आकृतियों के लिए पेन का ही उपयोग कीजिए।

(३) आकृतियों में उत्तर पेन से ही लिखना आवश्यक है।

(४) व्याकरण विभाग में पूछी गई कृतियों के उत्तरों के लिए आकृतियों की आवश्यकता नहीं है।

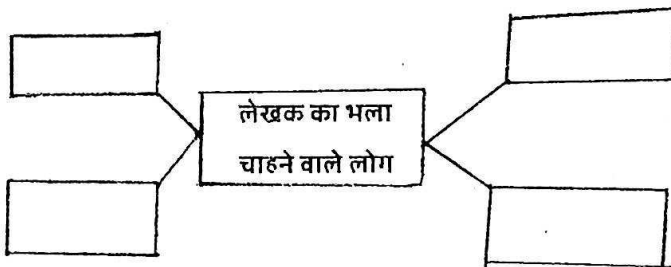
★ [विभाग - 1. गद्य (अंक - 14)] ★

कृति (अ) निम्नलिखित गद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए।

इधर मैं कई दिनों से बड़ा परेशान चल रहा हूँ। सब मेरा भला करना चाहते हैं। अखबार पढ़ने बैठता हूँ तो समाचार पढ़ने से पहले देर सारे कागज साथ में आ जाते हैं। कोई कहता है आपके द्वार पर आकर बैठे हैं। सभी तरह के इलाज के लिए क्लीनिक खोल दिया है। आप मोटे हैं तो पतला कर दोगे। पायल है तो ठीक कर दोगे। क्लीनिक से हर स्लिमिंग सेंटर वाला कह रहा है, 'बस! आप आ जाए, बाकी सब हम पर छोड़ दे। हलवाई की दुकान वाला कह रहा है, 'ऐसी मिठाई अचाने कभी ना खाई होगी। मिठा खाए पर पीठे का असर ना हो', ऐसी चीनी का इस्तेमाल करते हैं वे। क्रेडिट कार्ड वाला फ्री डेबिट कार्ड दे रहा है। पैसे खर्च करने या नकद खर्च की कोई जरूरत पहले नहीं है। आप बेवजह पैसे के पीछे दौड़ रहे हैं। हम सामान आपके घर लाना चाहते हैं, आप बस माल खरीदें! गाड़ीवाला नई गाड़ी के कागज दिए जा रहा है। साथ में लोन देने वाला बैंक के कागज भी दिए जा रहा है। अखबार के साथ पैम्फलेट इतने ज्यादा है कि उन्हें पढ़ने बैठ जाओ तो अखबार पढ़ने के लिए वक्त ही नहीं बचेगा।

(१) संज्ञाल पूर्ण कीजिए:

(२ अंक)

[2] (1) गद्यांश में इन शब्दों के लिए प्रयुक्त अंग्रेजी शब्द :

(1 अंक)

- (i) मुफ्त
- (ii) पतला होना

(2) विज्ञोम शब्द लिखिए :

(1 अंक)

- (i) भला
- (ii) मोटा

(4) ' विज्ञापन हमारे जीवन को प्रभावित करते हैं ' स्पष्ट कीजिए ।

(2 अंक)

आ] निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लगभग 80 से 100 शब्दों में लिखिए । (कोई दो)

(6 अंक)

- 1) ' मुस्कुराती चोट ' शीर्षक की सार्थकता स्पष्ट कीजिए ।
- 2) ' मेरा भला करने वालों से बचाएँ ' पाठ के आधार पर ग्राहकों की वर्तमान स्थिति का चित्रण कीजिए ।
- 3) रूपक के आधार पर प्रेमचंद जी की साहित्यिक विशेषताएँ लिखिए ।

इ) निम्नलिखित कोई दो प्रश्न के मात्र एक वाक्य में उत्तर लिखिए ।

(2 अंक)

- 1) कोई दो लघु कथाकारों के नाम लिखिए ।
- 2) राजेंद्र सहगल जी की दो साहित्यिक कृतियाँ लिखिए ।
- 3) डॉ. सुनील केशव देवधर जी लिखित दो रचनाओं के नाम लिखिए ।

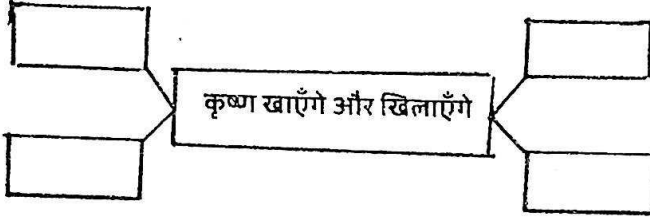
★ [विभाग - 2 . पद्य (अंक -14)] ★

कृति 2 (अ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए :

बार-बार जसुमति सुत बोधति , आउ चंद तोहिं लाल बुलावै ।
मधु मेरुः यकवान मिठाई , आपुन खैहै , तोहिं खवावै ॥
हाथहिं पर तोहिं लीन्हे खेलै , नैकु नहीं धरनी वैठावै ।
जल - बासन कर लै जू उठावति , सही में तू तन धरि आवै ॥
जलपुट आधि धरनि पर राखौ , गहिं आन्यौ दह चंद दिखावै ।
सूरदास प्रभु हँसि मुसदधाने , बार बार दोऊ कर नावै ॥

(1) संजाल पूर्ण कीजिए:

(2 अंक)

(2) निम्नलिखित शब्दों के अर्थ वाले शब्द पद्यांश से ढूँढ़कर लिखिए:

(2 अंक)

(1) ले आई -----

(2) डालते हैं -----

(3) धारण करके -----

(4) बिलकुल नहीं -----

(3) 'चंद्रमा के प्रति बच्चों का आकर्षण', विषय पर अपने विचार लिखिए।

(2 अंक)

(4) निम्नलिखित मुद्दों के आधार पर भक्ति महिमा कविता का रसास्वादन कीजिए। (6 अंक)

(1) रचनाकार का नाम:

(2) पसंद की पंक्तिया:

(3) पसंद आने का कारण:

(4) कविता की केंद्रीय कल्पना:

(5) एक वाक्य में उत्तर लिखिए: (कोई दो)

(2 अंक)

1) त्रिपुरारि जी की दो अन्य रचनाओं के नाम लिखिए।

2) 'तार सप्तक' के दो कवियों के नाम लिखिए।

3) संत सूरदास जी के दो ग्रंथों के नाम लिखिए।

4) संत दादू दयाल जी का जन्म किस राज्य में हुआ था।

[विभाग - 3, विशेष अध्ययन (अंक 06)]

कृति - 3 (अ) निम्नलिखित गद्यांश पढ़कर दी गई सूचनाओं के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए।

पति: आज भी एक भी मछली नहीं फँसी।

पत्नी: ऐसा कब तक चलेगा? घर में एक पैसा जो नहीं है। आज भी बच्चों को सिर्फ पानी पिलाकर सुलाना पड़ा।

पति: मैं क्या करूँ? जबसे नदी के किनारे वह प्लांट लगा है, वे प्लांट सारा जहरीला केमिकल पानी में बहा देते हैं, जिसकी वजह से सारी मछलियाँ मर गईं।

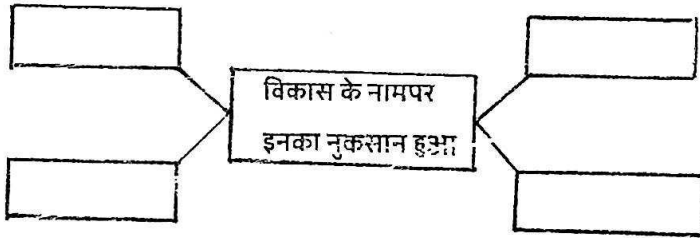
पत्नी: तो आप नदी के दूसरे पर क्यों नहीं चले जाते।

पति: वहाँ भी यही हाल है। वहाँ भी उद्योगों की वजह से मछलियाँ खत्म हो गई है और अगर किसी ने पकड़ लिया तो अलग मुसीबत। (अपने भाई से) भाई साहब, हम दोनों आपके साथ आपके गांव चलते हैं। हम जंगल में काम कर लेंगे। कम-से-कम बच्चों को भूखा तो नहीं सुनाना पड़ेगा।

भाई: कौन से जंगल? कैसे जंगल? हमने विकास के नाम पर सारे जंगल काट दिए, अब वहाँ कुछ नहीं बचा। जिन पेड़ों के सहारे हम रहते थे; वह पेड़ ही नहीं रहे, जिन जानवरों पर हम खाने, कपड़े और दूध के लिए निर्भर थे, वह जानवर नहीं रहे। हमारे खेत जला दिए, नदिया गंदी कर दी। अब वहाँ कुछ नहीं बचा छोटे! सिर्फ धुआँ है धुआँ, फैक्ट्रियों की कारखानों से निकलता हुआ धुआँ जिसने पूरे परिसर को प्रदूषित कर रखा है।

(1) संजाल पूर्ण कीजिए:

(2 अंक)

(2) पर्यायवाची शब्द गद्यांश से टूट कर लिखिए।

(2 अंक)

(1) जल - _____

(2) वृक्ष - _____

(3) मीन - _____

(4) क्षीर - _____

(3) 'जल प्रदूषण', इस विषय पर अपने विचार लिखिए।

(2 अंक)

[विभाग 4. व्यवहारिक हिंदी और पारिभाषिक शब्दावली अंक 10]

कृति - 4] (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो के उत्तर 80 से 100 शब्दों में लिखिए। (6 अंक)

- (1) मनोरंजन के क्षेत्र में हिंदी भाषा के माध्यम से रोजगार की संभावनाएँ लिखिए।
- (2) टेलीविजन के लिए समाचार वाचन की विशेषताएँ लिखिए।
- (3) रेडियो और टेलीविजन के लिए समाचार प्राप्त करने के साधन लिखिए।

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं चार के पारिभाषिक शब्द लिखिए। (4 अंक)

- (1) Advance
- (2) Accountant
- (3) Show Cause
- (4) Validity
- (5) Divident
- (6) Amount
- (7) Cheque
- (8) Capital

★ [विभाग -5. व्याकरण (अंक 06)] ★

कृति 5) अ) निम्नलिखित वाक्यों का कोष्ठक में दी गई सूचनाओं के अनुसार काल परिवर्तन कीजिए। (कोई दो) (2 अंक)

- (1) उन लोगों को अपनी ही मेहनत से धन कमाना पड़ता है। (अपूर्ण भूतकाल में बदलिये)
- (2) आदमी यह देखकर डर गया। (पूर्ण वर्तमान काल में बदलिये)
- (3) वह मुझे 'योगा' के फायदे समझाते हैं। (सामान्य भविष्य काल में बदलिये)
- (4) वन के प्राणी सब कुछ स्तब्ध भाव से देख रहे थे। (अपूर्ण वर्तमान काल में बदलिये)

आ) निम्नलिखित मुहावरों के अर्थ लिखकर वाक्य में प्रयोग कीजिए। (कोई दो) (2 अंक)

- (1) आसमान के तारे तोड़ना
- (2) धज्जियाँ उड़ना
- (3) गले का हार होना
- (4) कलाई खुलना

इ) निम्नलिखित वाक्यों को शुद्ध करके वाक्य फिर से लिखिए (कोई दो) (2 अंक)

- (1) मुझे अपने धर की लंबे नाखून अबे लंबी नाखून कटवाने हैं।
- (2) बाबु साहब ईश्वर के लिए मुझ पे दया कीजिए।
- (3) यदि माधुवी को शंतोष होता तो उसकी यह दुर्गती क्यों होती।
- (4) हमारा तो सबसे प्रीती है।

हिंदी कृतिपत्रिका

समय : 2 घंटे

कुल अंक : 90

कृतिपत्रिका के लिए सूचनाएं :-

- सूचना के अनुसार गद्य, पद्य और द्रुतवाचन की कृतियों में आवश्यकतानुसार आकृतियों में उत्तर लिखना अपेक्षित है।
- सभी आकृतियों के लिए पेन का ही उपयोग करें।
- आकृतियों में उत्तर देने से ही लिखना आवश्यक है।
- व्याकरण विभाग तथा रचना विभाग में पूछी गई कृतियों के लिए आकृतियों की आवश्यकता नहीं है।

विभाग - 1 गद्य (अंक - 18)

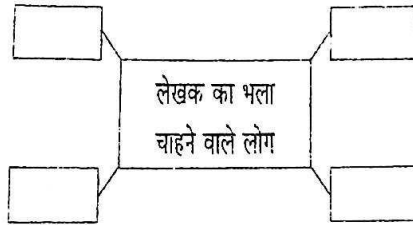
कृति - (1) अ). पारच्छेद पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियों कीजिये :- (06)

इधर मैं कई दिनों से बड़ा परेशान चल रहा हूँ। सब मेरा भला करना चाहते हैं। अखबार पढ़ने बैठता हूँ तो समाचार पढ़ने से पहले ढेर सारे कागज साथ में आ जाते हैं। कोई कहता है आपके द्वार पर आकर बैठे हैं। सभी तरह के इलाज के लिए क्लीनिक खोल दिया है। आप मोटे हैं तो पतला कर देंगे। पागल हैं तो ठीक कर देंगे। क्लीनिक से हर स्लिमिंग सेंटरवाला कह रहा है, 'बस आप आ जाए, बाकी सब हम पर छोड़ दें। हलवाई की दुकानवाला कह रहा है, 'ऐसी मिठाई आपने कभी न खाई होगी। मीठा खाएँ पर मीठे का असर न हो', ऐसी चीनी का इस्तेमाल करते हैं वे।

क्रेडिट कार्डवाला फ्री डेबिट कार्ड दे रहा है। पैसे खर्च करने या नकद खर्च की कोई जरूरत पहले नहीं है। आप बेवजह पैसे के पीछे दौड़ रहे हैं। हम सामान आपके घर लाना चाहते हैं, आप बस माल खरीदें। गाड़ीवाला नई गाड़ी के कागज दिए जा रहा है। साथ में लोन देने वाला बैंक के कागज भी दिए जा रहा है। अखबार के साथ पेंफलेट इतने ज्यादा हैं कि उन्हें पढ़ने बैठ जाऊँ तो अखबार पढ़ने के लिए वक्त नहीं बचेगा।

(1) आकृति पूर्ण कीजिए :

(02)

(2). उपयुक्त गद्यांश में से प्रत्यययुक्त शब्द ढूँढकर लिखिए। (02)

- (1). _____
- (2). _____
- (3). _____
- (4). _____

(3). 'विज्ञापन हमारे जीवन को प्रभावित करते हैं' इस विषय पर अपने विचार लिखिए। (02)

(आ). निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लगभग 20 से 100 शब्दों में लिखिए। (कोई दो) :- (06)

- (1). रूपक के आधार पर प्रेमचंद जी की साहित्यिक विशेषताएं लिखिए।
- (2). पाठ के आधार पर ग्राहकों की वर्तमान स्थिति का चित्रण कीजिए।
- (3). 'मुस्कुराती चोट' शीर्षक की सार्थकता स्पष्ट कीजिए।

(इ). निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का मात्र एक वाक्य में उत्तर लिखिए। (कोई दो) :- (02)

- (1). राजेंद्र सहगल जी की साहित्यिक कृतियां लिखिए।
- (2). अन्य लघुकथाकारों के नाम लिखिए।
- (3). संतोष श्रीवास्तव जी की लिखित साहित्यिक विधायन स्पष्ट कीजिए।

(४). रेडियो रूपक किसका स्वरूप माना गया है।

विभाग - २ पद्य (अंक - १४)

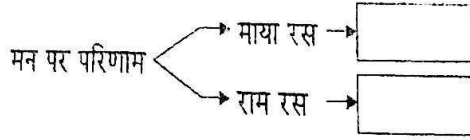
कृति २(अ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए: (०६)

माखण मन पाहण भया, माया रस पीया ।
 पाहण मन माखण भया, राम रस लीया ॥
 जहाँ राम तहँ मैं नहीं, मैं तहँ नाहीं राम ।
 दादू महल बारीक है, दुवै कूँ नाहीं ठाम ॥
 दादू गावै सुरत, बाणी बाजै ताल ।
 यह मन नाचै प्रेम सौँ, आगँ दीनदयाल ॥
 जै पहुँचे ते कहि गये, तिनकी एकै बात ।
 सबै साधों का एकमत, बिच के बारह बाट ॥
 दादू पाती प्रेम की, बिरला बाँधै कोइ ।
 कैंसी बेट पुरान पुस्तक पढे, प्रेम बिना क्या होई ॥

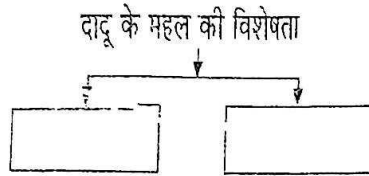
(१) आकृति पूर्ण कीजिए :

(०२)

(I).

(ii).

(२). निम्नलिखित शब्दों के लिए उपयुक्त पद्यांश में प्रयुक्त शब्द लिखिए । (०२)

- (१). पाहण - _____
 (२). सुरति - _____
 (३). रखया - _____
 (४). बारीक - _____

(३). प्रस्तुत पद्यांश का भावार्थ अपने शब्दों में लिखिए। (०२)

(आ). स्वतंत्रता का वास्तविक अर्थ समझते हुए प्रस्तुत गीत का रसास्वादन कीजिए। (०६)

(इ). निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का केवल एक वाक्य में उत्तर लिखिए। (कोई दो) :- (०२)

- (१). संत सूरदास के प्रमुख ग्रंथ -
 (२). निर्गुण शाखा के संत कवि -
 (३). संत सूरदास की रचनाओं के प्रमुख विषय -
 (४). संत दादू के साहित्यिक जीवन का मुख्य लक्ष्य -

विभाग - ३ विशेष अध्ययन (अंक - ०६)

कृति ३) निम्नलिखित परिच्छेद को पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (०६)
 पति : आज भी, एक भी मछली नहीं फैसी ।

पत्नी : ऐसा कब तक चलेगा? घर में एक पैसा जो नहीं है। आज भी बच्चों को सिर्फ पानी पिलाकर सुलाना पड़ा।
पति : मैं क्या करूँ ? जब से नदी के किनारे बह प्लांट लगा है, ये प्लांट सारा जहरीला कैमिकल पानी में बहा देते हैं।
जिसकी वजह से सारी मछलियाँ मर गईं।

पत्नी : तो आप नदी के दूसरे पार क्यों नहीं चले जाते ?

पति : वहाँ भी यही हाल है। वहाँ भी उद्योगों की बजह से मछलियाँ खत्म हो गई हैं और अगर किसी ने पकड़ लिया तो अलग मुसीबत। (अपने भाई से) भाई साहब, हम दोनों आपके साथ आपके गाँव चलते हैं। हम जंगल में काम कर लेंगे।
कम-से-कम बच्चों को भूखा तो नहीं सुलाना पड़ेगा।

भाई : कौन से जंगल ? कैसे जंगल ? हमने विकास के नाम पर सारे जंगल काट दिए, अब वहाँ कुछ नहीं बचा। जिन पेड़ों के सहारे हम रहते थे; वे पेड़ ही नहीं रहे, जिन जानवरों पर हम खाने, कपड़े और दूध के लिए निर्भर थे, वे जानवर नहीं रहे। हमारे खेत जला दिए, नदियाँ गंदी कर दीं। अब वहाँ कुछ नहीं बचा छोटे ! सिर्फ पुआँ है धुआँ, फैक्ट्रियों के कारखानों से निकलता हुआ धुआँ जिसने पूरे परिसर को प्रदूषित कर रखा है।

(१) कृति पूर्ण कीजिए:

(०२)

(२). पर्यायवाची शब्द गद्यांश से ढूँढ कर लिखिए।

(०२)

- (१). जल - _____
(२). वृक्ष - _____
(३). वस्त्र - _____
(४). वन - _____

(३). 'जल प्रदूषण' इस विषय पर अपने विचार लिखिए। (०२)

विभाग - ५ व्यवहारिक हिंदी एवं परिभाषिक शब्दावली (अंक - १०)

कृति ४ (अ) निम्नलिखित का उत्तर १०० से १२० शब्दों में लिखिए।

(०६)

(१) 'अंतरराष्ट्रीय स्तर पर हिंदी रोजगार की भाषा बनती जा रही है' इस पर अपने विचार लिखिए।

अथवा

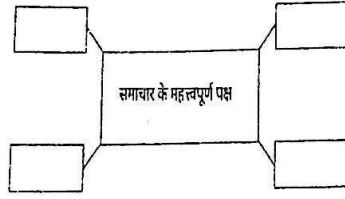
परिच्छेद पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए।

समाचार के कुछ महत्वपूर्ण पक्ष हैं जिन पर ध्यान देना बहुत जरूरी है - समाचार की भाषा सरल और सहज हो। समाचार के वाक्य छोटे-छोटे हों। प्रदेश और क्षेत्र की भाषा की गरिमा के अनुकूल वाक्य हो। समाचार में ऐसी बात न हो जिसमें किसी धर्म, जाति, वर्ग की भावना को चोट पहुँचे। किसी भी चैनल पर समाचार की प्रस्तुति राष्ट्रहित, एकता और अखंडता को ध्यान में रखकर होनी चाहिए। इस क्षेत्र में रोजगार की बहुत सारी संभावनाएँ हैं। प्रोड्यूसर और समाचार संपादक के लिए यू.पी.एस.सी. परीक्षाएँ देनी होती हैं। कैमरामैन, वीडियो संपादक, ग्राफिक आर्टिस्ट मान्यताप्राप्त संस्थाओं से डिग्री / डिप्लोमा लेकर इस परीक्षा में भाग ले सकते हैं। इसी तरह इंजीनियरिंग विभाग में डिग्री / डिप्लोमा लेकर संबंधित परीक्षाओं में सफल होकर रोजगार प्राप्त कर सकते हैं। संवाददाता और समाचार वाचक भी स्वर परीक्षा, साक्षात्कार आदि द्वारा निपुण हो सकते हैं। दूरदर्शन में जितना महत्व पर्दे पर आने वाले लोगों का है, उससे तनिक भी कम महत्व पर्दे के पीछे काम करने वालों का नहीं है। इस क्षेत्र में अपनी योग्यता, क्षमता और प्रतिभा के अनुरूप रोजगार प्राप्त हो सकता है।

वस्तुतः रेडियो, समाचारपत्र और टी.वी. पत्रकारिता एक मिशन है, उत्तरदायित्व और कर्तव्यनिष्ठा है। देश के प्रति जागरूकता और सामाजिक सरोकार के दायरे में जनहित का महत्व है। समाचार/संचार के क्षेत्र में जनहित एक मशाल है और पत्रकार उसकी एक-एक किरण। आवश्यकता इस बात की है कि सब मिलकर देश को गौरवान्वित करें। सफलता, राष्ट्रीय एकता, अखंडता, सद्भाव और भाईचारा से प्रकाशमान करें।

(१). आकृति पूर्ण कीजिए।

(०२)

(२). निम्न वाक्य सही है या गलत पहचान कर लिखिए। (०२)

- (१). समाचार / संचार के क्षेत्र में जनहित एक मशाल है और पत्रकार उसकी एक-एक किरण।
(२). रेडियो समाचार पत्र और टीवी पत्रकारिता एक मिशन नहीं है।

(३). 'समाचार का महत्व' इस विषय पर अपने विचार लिखिए। (०२)

(आ). निम्नलिखित में से किन्हीं चार के परिभाषिक शब्द हिंदी में लिखिए। (०४)

(1). Draft	(5). Revenue
(2). Clearing	(6). Managment
(3). Capital	(7). Amount
(4). Agreement.	(8). Advance

विभाग - ५ व्याकरण (अंक - ०६)

कृति ५). (अ). निम्नलिखित वाक्यों को शुद्ध करके वाक्य फिर से लिखिए। (कोई दो):- (०२)

- (१). बाबु साहब ईश्वर के लिए मुझ पे दया कीजिए।
(२). उसे तुम्हारी शक्ति पर विश्वास हो गया।
(३). हमारा तो सबसे प्रीती है।

(आ). निम्नलिखित वाक्यों का कोष्टक में दिए गए सूचना के अनुसार काल परिवर्तन कीजिए। (कोई दो) - (०२)

- (१). वे वास्तविकता की ओर अग्रसर हो रहे हैं। (सामान्य भूतकाल)
(२). बबन उसे सलाम करता है। (पूर्ण भूतकाल)
(३). एक बड़े पेड़ की छांव में उन्होंने वास किया। (अपूर्ण वर्तमानकाल)

(इ). निम्नलिखित मुहावरों के अर्थ लिखकर उचित वाक्य में प्रयोग कीजिए। (४ में से २) :- (०२)

- (१). कमर कसना।
(२). ईंट का जवाब पत्थर से देना।
(३). आईने में भुंह देखना।
(४). आंच ना आने देना।

मराठी कृतीपत्रिका

5/12/2023

सहामाही परीक्षा(२०२३-२४)

अकरावी मराठी

वेळ - २.०० तास

गुण -५०

कृती -१) खालील उतारा वाचून दिलेल्या कृती करा.

अतिबलाढ्या, क्रूर नियती आणि दुबळा महत्वाकांशी माणूस यांच्यात हजारो, लाखो वर्षांपासून कधीच न संपणारा एक सनातन व चिरंतन दिव्या युद्ध चालू आहे. नियती जबरदस्त असेल; पण दुबळ्या माणसासाठी अदम्य आकांक्षाची आणि संघर्षशीलतेची ज्याळा पेटलेली आहे. जयिष्णू वृत्तीनं तो माणूस आपल्या प्रारब्धाशी झगडत आहे. निष्पूर नियती त्याला हुलकावण्या देत असली आणि त्याचा तेजोभंग करत असली तरी एक क्षण असा येणार आहे हे , की दुर्बल वाटणारा माणूस नियतीला पराभूत करून विजयाच्या सिंहासनावर निश्चित बसणार आहे , असं तर हेमिंग्वेला सुचवायचं नाही ना ? ते काही असो पण या छोट्या कादंबरीने माझ्या मनातलं वैफल्य आणि उद्विग्नता पार धुवून टाकली . पुन्हा ताजा टवटवीत झालो आणि मनाशी म्हणालो जगण्या-मरण्याचा खेळ तर अखंड चाललेला आहे. मरणाच्या जाळ्यात आपण सापडायचं नाही नियतीनं जाळं टाकलं तरी ते तोडून, फेकून द्यायचं आणि जीवनाच्या अथांग सागरात स्वैर संचार करायचा हेमिंग्वेला कदाचित हीच भूमिका अभिप्रेत असेल. त्याच्या कादंबरीने मला झपाटून टाकलं हे मात्र खरं ! अशी मंत्रमुग्ध करणारी गदागदा हलवणारी हृदयाच्या हृदयाला कडकडून दंश करणारी , आनंदाच्या आणि गुन्हा उन्मादाच्या अस्मानात बेहोष भराऱ्या घ्यायला लावणारी ,हसवणारी आणि रडवणारी, जीवनाचा सुगंध उधळणारी, नाना प्रकारची पुस्तकं वाचण्यात आणि त्यांच्या माध्यमातून महान लेखक कवींच्या अंतरंगाला घेण्यात केवढा तरी आनंद सामावलेला आहे. अशी पुस्तकं जगण्याचा अर्थ सांगतात. जगण्याला एक सुवासिक स्पर्श देतात

(१) कृती करा

१) हेमिंग्वेच्या कादंबरीतून १).....

सूचित होणारे अर्थ २).....

३).....(०३)

२) काळजीपूर्वक या शब्दापासून १).....

चार शब्द तयार करा २).....

३).....

४)..... (०२)

३) शब्दाच्या शेवटी री असलेले चार शब्द लिहा, उदा. करणारी.

१).....२).....३)..... ४)..... (०२)

४) गटात न बसणारा शब्द ओळखा (०१)

अंतरंग, मन, चित्त, अर्थ.

५) हेमिंग्वेचा जीवन विषयक दृष्टीकोण तुमच्या शब्दात स्पष्ट करा ?

(०५)

किंवा

तुम्ही वाचलेल्या पुस्तकाची सविस्तर माहिती लिहा.

कृती २. अ) खालील कवितेच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

१) खालील कृती करा. (०२)

१) आजिची घरातील किंवा घराबाहेर क्षेत्रे लिहा _____

२) पैजणांचे वजन _____

दोन दोन किलो वजनाचे पैजण घालून

माझी आजि

स्वयंपाकघरातून माजघरात

माजघरातून स्वयंपाकघरात

एखाद्या सम्राज्ञी सारखी

ठुमकत फिरायची !

ओझाने तिचे पाय भरून यायचे

दुखायचे, खूपायचे

घोटे काळे ठिक्कर पडायचे

कधी जखम व्हायची, चिघळायची, रक्त व्हायचं

पण नादाच्या भुलभुलत्यातून बाहेर न पडता

पैजणाखाली फडके बांधून

जखमांना ऊब देऊन ती राज करायची !

२) आकृतीबंध पूर्ण करा. (०२)

१) पैजणांच्या ओझाने झालेल्या वेदना १) _____ २) _____

३) अभिव्यक्ती : (०४)

१) आजिला घरात मिळणाऱ्या वागणुकीबद्दल तुमचे मत लिहा.

४) खालील ओळीचा अर्थ लिहा. (०४)

स्वयंपाकघरातून माजघरात,

माजघरातून स्वयंपाकघरात

एखाद्या सम्राज्ञी

सगरखी ठुमकत फिरायची !

कृती -३) खालील उतारा वाचून दिलेल्या कृती करा.

वाचन ,श्रवण-निरीक्षण,चिंतन आणि निवेदनाचा सराव यांमधून उत्तम सूत्रसंचालक होता येते. सूत्रसंचालकाने खूप वाचायला हवे. त्याचे वाचन चौफेर हवे. कथा- कादंबरी-नाटक-काव्य-चरित्रे-आत्मचरित्रे यांबरोबरच दैनंदिन वृत्तपत्रे व त्यांच्या पुरवण्या दिवाळी अंक इत्यादींचे वाचन करायला हवे. वाचन करताना अश्या बरोबर भाषाशैली कडे लक्ष दिले तर त्यामधून सूत्रसंचालकाची चांगली तयारी होते. सूत्रसंचालनाच्या क्षेत्राची व्याप्ती मोठी आहे. त्यामुळे साहित्यिक, सामाजिक,राजकीय,सांस्कृतिक, सांगीतिक, कला-क्रीडा विषयक ऐतिहासिक अशा विविध विषयांसंबंधीचे वाचन सूत्रसंचालनासाठी अतिशय उपयुक्त ठरते. वाचन करताना महत्त्वाच्या घटना, प्रसंग, अवतरणे,सुवचने, किस्से,काव्यपंक्ती आणि आवश्यक ते संदर्भ यांची टिपणे करून टिकावीत. वृत्तपत्र वाचनातून आपले विविध क्षेत्रांशी संबंधित सामान्यजान अद्यावत राहते.

मराठीबरोबरच हिंदी इंग्रजी आणि उर्दू भाषेतील अवतरणे काव्यपंक्ती शिरोशायरी यांचा संग्रह करावा आणि गरजेनुसार त्यांचा समर्पकपणे वापर करावा.वाचनाचे दोन भाग पडतात एक म्हणजे साहित्याने करायचे विविध विषयांसंबंधी चे वाचन आणि दुसरे म्हणजे त्या त्या कार्यक्रमाच्या अनुषंगाने करायचे वाचन. वाचनाचे दोन्ही प्रकार परस्परांशी पूरक आहेत. वाचनाबरोबर आपले चिंतन सुरू असते. त्यामधून नवनवे सुचत राहते ते टिपून ठेवले तर योग्य ठिकाणी वापरता येते आणि त्यामुळे सूत्रसंचालन पुस्तकी होत नाही.

१) कृती करा

१) उत्तम सूत्रसंचालक कसे होता येते? (०२)

२) सूत्रसंचालकाला कोणते वाचन उपयुक्त ठरते?(०२)

३) वाचनाचे कोणते दोन भाग पडतात.? (०२)

४) सूत्रसंचालकाचे वाचन कसे असावे हे उताऱ्यावरून लिहा ?

(०३)

कृती ४.अ) खालील कृती सूचनेनुसार करा

१) योग्य पर्याय निवडा., (०२)

१) हे प्रयोगक्षम साहित्यप्रकार आहेत.

१) नाटक, कथा २) नाटक, एकांकिका

२) नाटक काव्य,. ४) नाटक, ललित

२) नाटक ही दृकश्राव्य कला आहे कारण.....

१) खूप पात्रे त्यात सहभागी असतात

- २) डोळ्यांनी पाहून कानाने ऐकता येते.
३) दिग्दर्शक, कथालेखक, नेपथ्यकार असतो.

२) अभिव्यक्तो. (०५)

१) 'नाटक हा साहित्यप्रकार इतर साहित्य प्रकारापेक्षा वेगळा आहे' हे विधान स्पष्ट करा.

कृती.५.अ) सूचनेनुसार कृती करा : (०३)

- १) खालील कृती सोडवा व काळाचे नाव लिहा.
१) आयुष्यात मी कधीतरी विमानातून प्रवास.... (करणे)
२) हसणे हा मनुष्यस्वभाव.....(असणे)
३) काल वाळूने बागेतील आंबे शेजाऱ्यांना...(देणे)

२) पारिभाषिक शब्दाचा अर्थ लिहा (०२)

१) Motto. १) वाक्य २) ब्रीदवाक्य ३) साथे वाक्य २) Qualified १) अहर्तापात्र २) पात्र ३) गुणवत्ता

३) इंग्रजी म्हणीचा अर्थ लिहा:

१) Union is strength

१) एकी हेंच बळ २) एकत्र राहणे ३) एकटा एकटा

२) Might is right

१) बळी तो कान केळी २) जुने ते सोने ३) इच्छा तेथे मार्ग.

४) साहित्यिकांची प्रसिद्ध रचना. (०२)

१) लक्ष्मीबाई टिळक

१) नटसम्राट २) स्मृतीचित्रे ३) रणांगण ४)सलाम

२) मंगेश पाडगावकर

१) सलाम २) बलुत ३) कोसला ४) रणांगण.

मराठी कृतीपत्रिका

सहामाहो परीक्षा(२०२३-२४)

अकरावी मराठी

वेळ - २.०० तास

गुण -५०

कृती -१) खालील उतारा वाचून दिलेल्या कृती करा.

१) हेमिंग्वेच्या कादंबरीतून १).....

सूचित होणारे अर्थ २).....

३).....(०३)

२) काळजीपूर्वक या शब्दापासून १).....

चार शब्द तयार करा २).....

३).....

४)..... (०२)

अतिबलाढ्या, क्रूर नियती आणि दुबळा महत्वाकांशी माणूस यांच्यात हजारो, लाखो वर्षांपासून कधीच न संपणारा एक सनातन व पिरतन दिव्या युद्ध चालू आहे. नियती जबरदस्त असेल; पण दुबळ्या माणसासाठी अदम्य आकांक्षाची आणि संघर्षशीलतेची ज्याळा पेटलेली आहे. जयिष्णू वृत्तीजं तो माणूस आपल्या प्रारब्धाशी झगडत आहे. निष्ठूर नियती त्याला हुलकावण्या देत असली आणि त्याचा तेजोभंग करत असली तरी एक क्षण असा येणार आहे हे, की दुर्बल वाटणारा माणूस नियतीला पराभूत करून विजयाच्या सिंहासनावर निश्चित बसणार आहे, असं तर हेमिंग्वेला सुचवायचं नाही ना ? ते काही असो पण या छोट्या कादंबरीने माझ्या मनातलं वैफल्य आणि उद्विग्नता पार धुवून टाकली. पुन्हा ताजा टवटवीत झालो आणि मनाशी म्हणालो जगण्या-मरण्याचा खेळ तर अखंड चाललेला आहे. मरणाच्या जाळ्यात आपण सापडायचं नाही नियतीनं जाळं टाकलं तरी ते तोडून, फेकून द्यायचं आणि जीवनाच्या अथांग सागरात स्वैर संचार करायचा हेमिंग्वेला कदाचित हीच भूमिका अभिप्रेत असेल. त्याच्या कादंबरीने मला झपाटून टाकलं हे मात्र खरं ! अशी मंत्रमुग्ध करणारी गदागदा हलवणारी हृदयाच्या हृदयाला कडकडून दंश करणारी, आनंदाच्या आणि गुन्हा उन्मादाच्या अस्मानात बेहोष भरल्या घ्यायला लावणारी, हसवणारी आणि रडवणारी, जीवनाचा सुगंध उधळणारी, नाना प्रकारची पुस्तकं वाचण्यात आणि त्यांच्या माध्यमातून महान लेखक कवींच्या अंतरंगाला घेण्यात केवढा तरी आनंद सामावलेला आहे. अशी पुस्तकं जगण्याचा अर्थ सांगतात. जगण्याला एक मुतासिक स्पर्श देतात

३) शब्दाच्या शेतटी री असलेले चार शब्द लिहा, उदा. करणारी.

१).....२).....३).....४).....

(०२)

४) गटात न बसणारा शब्द ओळखा (०१)

अंतरंग, मन, चित्त, अर्थ.

५) हेमिंग्वेचा जीवन विषयक दृष्टीकोण तुमच्या शब्दात स्पष्ट करा ?

(०५)

किंवा

तुम्ही वाचलेल्या पुस्तकाची सविस्तर माहिती लिहा.

कृती २. अ) खालील कवितेच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

१) खालील कृती करा. (०२)

१) आजिची घरातील किंवा घराबाहेर क्षेत्रे लिहा. —

२) पैजणांचे वजन _____

दोन दोन किलो वजनाचे पैजण घालून

माझी आजी

स्वयंपाकघरातून माजघरात

माजघरातून स्वयंपाकघरात

एखाद्या सम्राज्ञी सारखी

ठुमकत फिरायची !

ओझाने तिचे पाय भरून यायचे

दुखायचे, खूपायचे

घोटे काळे ठिक्कर पडायचे

कधी जखम व्हायची, चिघळायची, रक्त व्हायचं

पण नादाच्या भुलभुलव्यातून बाहेर न पडता

पैजणाखाली फडके बांधून

जखमांना ऊब देऊन ती राज करायची !

२) आकृतीबंध पूर्ण करा. (०२)

१) पैजणांच्या ओझाने झालेल्या वेदना १)____२)_____

३) अभिव्यक्ती :. (०४)

१) आजीला घरात मिळणाऱ्या वागणुकीबद्दल तुमचे मत लिहा.

४) खालील ओळीचा अर्थ लिहा. (०४)

स्वयंपाकघरातून माजघरात,
माजघरातून स्वयंपाकघरात
एखाद्या समाजी
सारखी ठुमकत फिरायची !

कृती -3) खालील उतारा वाचून दिलेल्या कृती करा.

वाचन ,श्रवण-निरीक्षण,चिंतन आणि निवेदनाचा सराव यांमधून उत्तम सूत्रसंचालक होता येते. सूत्रसंचालकाने खूप वाचायला हवे. त्याचे वाचन चौफेर हवे. कथा- कादंबरी-नाटक-काव्य-चरित्रे-आत्मचरित्रे यांबरोबरच दैनंदिन वृत्तपत्रे व त्यांच्या पुरवण्या दिवाळी अंक इत्यादींचे वाचन करायला हवे. वाचन करताना अश्या बरोबर भाषाशैली कडे लक्ष दिले तर त्यामधून सूत्रसंचालकाची चांगली तयारी होते. सूत्रसंचालनाच्या क्षेत्राची व्याप्ती मोठी आहे. त्यामुळे साहित्यिक, सामाजिक, राजकीय, सांस्कृतिक, सांगीतिक, कला-क्रीडा विषयक ऐतिहासिक अशा विविध विषयांसंबंधीचे वाचन सूत्रसंचालनासाठी अतिशय उपयुक्त ठरते. वाचन करताना महत्त्वाच्या घटना, प्रसंग, अवतरणे, सुवचने, किस्से, काव्यपंक्ती आणि आवश्यक ते संदर्भ यांची टिपणे करून ठेवावीत. वृत्तपत्र वाचनातून आपले विविध क्षेत्रांशी संबंधित सामान्यज्ञान अद्यावत राहते.

मराठीबरोबरच हिंदी इंग्रजी आणि उर्दू भाषेतील अवतरणे काव्यपंक्ती शेरशायरी यांचा संग्रह करावा आणि गरजेनुसार त्यांचा समर्पकपणे वापर करावा. वाचनाचे दोन भाग पडतात एक म्हणजे सातत्याने करायचे विविध विषयांसंबंधी चे वाचन आणि दुसरे म्हणजे त्या त्या कार्यक्रमाच्या अनुषंगाने करायचे वाचन. वाचनाचे दोन्ही प्रकार परस्परांशी पूरक आहेत. वाचनाबरोबर आपले चिंतन सुरू असते. त्यामधून नवनवे सुचत राहते ते टिपून ठेवले तर योग्य ठिकाणी वापरता येते आणि त्यामुळे सूत्रसंचालन पुस्तकी होत नाही.

१) कृती करा

- १) उत्तम सूत्रसंचालक कसे होता येते? (०२)
- २) सूत्रसंचालकाला कोणते वाचन उपयुक्त ठरते ?(०२)
- ३) वाचनाचे कोणते दोन भाग पडतात.? (०२)
- ४) सूत्रसंचालकाचे वाचन कसे असावे हे उताऱ्यावरून लिहा ?

(०३)

कृती ४.अ) खालील कृती सूचनेनुसार करा

- १) योग्य पर्याय निवडा., (०२)
- १) हे प्रयोगक्षम साहित्यप्रकार आहेत.

- १) नाटक, कथा २) नाटक, एकांकिका
- २) नाटक काव्य, ४) नाटक, ललित

२) नाटक ही दृकश्राव्य कला आहे कारण.....

१) खूप पात्रे त्यात सहभागी असतात

२) डोळ्यांनी पाहून कानाने ऐकता येते.

३) दिग्दर्शक, कथालेखक, नेपथ्यकार असतो.

२) अभिव्यक्ती.

(०५)

१) 'नाटक हा साहित्यप्रकार इतर साहित्य प्रकारापेक्षा वेगळा आहे' हे विधान स्पष्ट करा.

कृती. ५.अ) सूचनेनुसार कृती करा : (०३)

१) खालील कृती सोडवा व काळाचे नाव लिहा.

१) आयुष्यात मी कधीतरी विमानातून प्रवास.....(करणे)

२) हसणे हा मनुष्यस्वभाव(असणे)

३) काल बाळूने बागेतील आंबे शेजाऱ्यांना...(देणे)

२) पारिभाषिक शब्दाचा अर्थ लिहा (०२)

१) Motto. १) वाक्य २) ब्रीदवाक्य ३) साधे वाक्य २) Qualified १) अहर्तापात्र २) पात्र ३) गुणवत्ता

३) इंग्रजी म्हणीचा अर्थ लिहा:

१) Union is strength

१) एकी हेच बळ २) एकत्र राहणे ३) एकटा एकटा

२) Might is right

१) बळी तो कान केळी २) जुने ते सोने ३) इच्छा तेथे मार्ग.

४) साहित्यिकांची प्रसिद्ध रचना. (०२)

१) लक्ष्मीबाई टिळक

१) नटसम्राट २) स्मृतीचित्रे ३) रणांगण ४)सलाम

२) मंगेश पाडगावकर

१) सलाम २) बलुत ३) कोसला ४) रणांगण.

ہدایات :- (۱) سُرّی کے مطابق ان کے جواب مکمل جملے میں لکھنا لازمی ہے۔

حصہ ۱ :- (۲) خوشخطی اور صفائی کا خیال رکھیں۔

سوال نمبر (الف) :- درج ذیل تدریسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی گئی سُرّیاں مکمل کیجیے۔ (۸)

[۱۲]

(۱) ذیل کی سُرّی مکمل کیجیے۔

(۱) ہر روز نئی قسم کی روٹی۔

(۲) اگر کچھ مطلب ہو۔

(۳) تاج الملوک نے عرض کی۔

(۴) اور کس واسطے فضولی پر۔

القصة ، ایک روز دیونے مہربان ہو کر کہا کہ تیری غذا کیا ہے، میں لاواؤں؟ تاج الملوک نے عرض کی، آدمیوں کی غذا شکر، گھی، میدہ، گوشت، وغیرہ یہی چیزیں ہیں۔ یہ سنتے ہی دیوانہ دوز اور ایسے قافلے پر پہنچا کہ جس کے لوگ شکر اور گھی اور میدہ اور لاواؤں پر زادے ہوئے نہیں لیے جاتے تھے وہ لدے لدائے اٹھا کر شہزادے کے آگے لے آیا کہا اپنی خوش لے اور اس میں سے کچھ کھا۔ تاج الملوک نے اونٹوں پر سے وہ سب اتار لیا اور انھیں جنگل میں چھوڑ دیا۔ پھر ہر روز کچی پکی روٹی پکا کر کھانے لگا۔ اسی طرح چند روز گزارے۔ ایک دن شہزادے نے کئی من میدہ لے کر اس میں گھی شکر ملا کر بڑی بڑی پتھر کی پٹانوں پر ڈال کے ہاتھ پاؤں سے خوب روند کر گوندھا۔ پھر ادھر ادھر سے سوکھی لکڑیاں جمع کر کے وغنی روٹی سینک سائے کر تیار کی اور ایک اونٹ کے کباب بھی خوب نمکین بھونے۔ دیونے دیکھ کر پوچھا کہ آج تو نے کیوں تکلیف اٹھائی اور کس واسطے فضولی پر کمر باندھی ہے۔ تاج الملوک نے کہا، یہ سب تمہارے لیے ہے تاکہ تم بھی ایک نوالہ اس میں سے کھا کر آدمیوں کی لذت دریافت کرو۔ دیونے ایک بارگی۔ بکا۔ ب اٹھا کر منہ میں ڈال لیا۔ از بس کہ اس طرح کے کھانے کی اس نے کبھی لذت نہ چکھی تھی، مارے خوشی کے اچھل کر کھاتا تھا شاہاش کہہ کر تعریف کرتا تھا اور کہتا تھا کہ اے آدم زاد! تو نے مجھے ایسی چیز کھلائی کہ میرے باپ دادا نے بھی کبھی نہ کھائی ہوگی۔ بلکہ آج تک کسی دیونے ایسے کھانے کی لذت نہ پائی ہوگی۔ اس روٹی کے نکلنے کا احسان میں اب اتنا مانوں گا اور دل سے تیرا ممنون رہوں گا۔ شہزادے نے جو اس کی رغبت دیکھی تو ہر روز نئی قسم کی روٹی اور کباب تیار کر کے کھلاتا۔ دیونہ بابت خوش ہوتا۔ یہاں تک کہ ایک روز خود بخود کہنے لگا، اے آدم زاد! تو ہر روز اس لذت سے مجھے ایسا فرسند کرتا ہے کہ اگر میرے بدن پر ہر دین کی جگہ ز بان پیدا ہو اور ہر زبان سے شکر تیرے احسان کا ادا کروں تو بھی نہ سوسکتا لیکن اب تک ایسا تیرا کوئی کام میرے ہاتھ سے نہیں نکلا۔ اگر کچھ مطلب ہو تو بیان کر۔

[۲]

(۲) اقتباس کے حوالہ سے صحیح لفظ کا انتخاب کیجیے۔

کڑوی	گیلی	ہری	سوکھی
تمکین	بھونے	بنائے	پکائے
لذت	نہ پائی	نہ چھٹی	نہ جالی
دیونے	خوش	غصہ	مہربان

(۳) جمع لکھیے۔

[۲]

(۱) چٹان (۲) احسان

[۲]

(۳) آدمیوں کی غذا کھانے کے بعد دیو کا عمل کیا تھا اپنی رائے پیش کیجیے۔

(۸)

سوال نمبر (ب): درج ذیل تدریسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی گئی سرگرمیاں مکمل کیجیے۔

[۲]

(۱) ذیل کی سرگرمی مکمل کیجیے۔

یہ نوجوان اپنی تراش تراش سے ----- معلوم ہوتا تھا۔

بادامی رنگ کا ----- پسنے ہوئے

سر پر ہنز فلیٹ ----- میزھی رچی ہوئی

ایک خالی ----- اسے دیکھ کر کرکے

جنوری کی ایک شام آید خوش پوش نوجوان ڈیوس روڈ سے تیز کر مال روڈ پر پہنچا اور چیپٹرنگ کر اس کا رخ کر کے
 نماں تراشاں پٹری پر چلنے لگا۔ یہ نوجوان اپنی تراش تراش سے خاصا فیشن ایبل معلوم ہوتا تھا۔ لمبی لمبی قلمیں، چمکتے ہوئے
 بال، باریک باریک موٹھیں، گویا سرے کی سلائی سے بنائی گئی ہو۔ بادامی رنگ کا ٹیم اور کوٹ پسنے ہوئے جس کے کاج میں
 شرتی رنگ کے گلاب کا ایک ادھ ٹھلا پھول انکا ہوا، سر پر ہنز فلیٹ ہیٹ ایک خاص انداز سے میزھی رکھی ہوئی، سفید سلک
 کا گلوبند گلے کے گرد لپیٹا ہوا، ایک ہاتھ کوٹ کی بیب میں، در سے میں بید کی ایک چھوٹی چھتری پڑے ہوئے جسے کبھی کبھی
 مزے میں آگے گھمانے لگتا تھا۔ یہ بختے کی شام تھی۔ بھر پور جاڑے کا زمانہ۔ سرد اور تندہ ہوا کسی تیز دھار کی طرح جسم پر آ کے
 لگتی تھی۔ اس نوجوان پر اس کا کچھ اثر معلوم نہیں ہوتا تھا۔ اور لوگ خود کو ٹیم کرنے کے لیے تیز قدم اٹھا رہے تھے۔ اس
 کی ضرورت نہ تھی جیسے اس نوجوان نے جاڑے میں اسے ٹینے میں بہانزا آ رہا ہو۔ اس کی چال ڈھال سے ایسا بانگین پکتا تھا کہ
 تانگے والے دور ہی سے دیکھ کر سر پٹ گھوڑا دوڑاتے ہوئے اس کی طرف لپکتے۔ ٹرود چھتری کے اشارے سے نہیں کر دیتا۔

[۲]

آپ خالی ٹیکسی بھی اسے دیکھ کر رکھی مگر اس نے نو تھینک یو کہہ کر اسے بھی ٹال دیا۔

ب

الف

(۲) جوڑیاں لگا کر سرگرمی مکمل کیجئے۔

پال	سفید سلک کا
پھول	سر سے کی
گلوبند	چمکتے ہوئے
چھتری	ادھ کھلا
سلانی	

[۲]

(۳) معنی لکھیے۔

(۲) سرپٹ

(۱) سبز

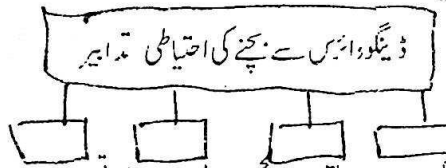
[۲]

(۳) نوجوان کے بارے میں اپنی ذاتی رائے پیش کیجئے۔

سوال نمبر (ج): درج ذیل غیر تہ ربی اقباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیوں کو ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔ (۳)

(۱) شگنی و سب خاکہ مکمل کیجئے۔

[۲]

ڈیٹلو وائرس تین عوامل کی وجہ سے پھیلتا ہے۔ پھر، پانی اور ماحولیاتی درجہ حرارت۔ ماحولیاتی درجہ حرارت پر کنٹرول کرنا ہمارے بس کی بات نہیں ہے لیکن مچھر اور پانی پر ہم قابو پاتے ہیں۔ چونکہ مادہ مچھر گھر کے اندر اور باہر پھیرے ہوئے صاف پانی میں اٹھ سے دیتی ہے لہذا اپنے گھروں اور اطراف کی ان جگہوں پر خاص دھیان دیں جہاں پانی جمع ہے۔ وہ تمام اشیاء ہٹادیں جن سے پانی ٹھرنے یا جمع ہونے کا اندیشہ ہو۔ گھربالکنی یا باغوں میں پودوں کی کنڈیوں کو لبریز نہ کریں۔ ضرورت کے مطابق ہی پودوں کو پانی دیں۔ گندے پانی کی نالیوں کو وقفہ وقفہ صاف کریں۔ گلدان کے پانی کو روزانہ بدلیں۔ بس آستین کی شرٹ پہنیں۔ پاؤں میں موزے اور لمبی پینٹ کو ترجیح دیں۔ رات میں سوتے وقت نیت (چالی) کا استعمال کریں۔ خوشبودار صابن یا اسپرے کا استعمال کم کریں۔ گھروں کے دروازے اور کھڑکیوں میں اسکرین یا نیت لگائیں۔ مضافاتی علاقوں کی کچی نالیوں میں ٹھہرے ہوئے پانی کی نکاسی کریں۔ پائپ سے رستے ہوئے پانی کا نظم کریں۔ پانی جمع یا رکنے والے بیتوں کو ڈھاک کر رکھیں۔ گلدان، بیکار تار، ٹن کے ڈبے، کٹر، عارضی نوازہ کولر کی ٹنکی، پندوں اور جانوروں کو پانی پلانے کے برتن، بند کنویں، واٹر نیٹ وغیرہ میں پانی جمع ہونے نہ دیں۔ دائرہ فلٹر کی جانچ کریں۔ خالی بوتلوں میں پانی جمع کر کے نہ رکھیں۔ پانی

میں اگر آپ کو مچھر کے لاروے دکھائی دیں تو تھوڑی مقدار میں کیروسین ڈال دیں۔ حالانکہ پورے ملک میں صفائی مہم زور و شور سے جاری ہے۔ اب ہماری ذمہ داری ہے کہ ہم اپنے گھر اور اطراف کے ماحول کو صاف رکھیں۔

[۲]

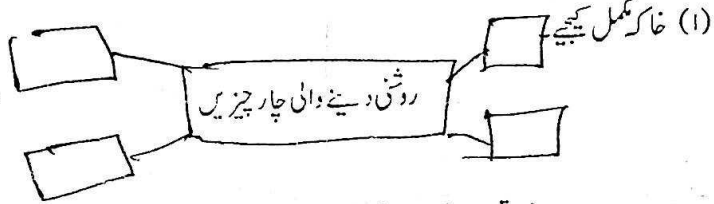
(۲) ماحول کو صاف ستھرا رکھنا ہماری ذمہ داری ہے۔ اپنے خیالات تحریر کیجیے۔

حصہ : ۲ - نظم، غزل اور قطعہ

(۲)

سوال نمبر ۲۔ (الف) درج ذیل نظم کا بغور مطالعہ کر کے سرسری میاں مکمل کیجیے۔

[۲]

یارب ، خالق ماہ و ماہی تو ہے
بخشدہ سج و تحت شاہی تو ہے
بے منت و بے سوال و بے استحقاق
دیتا ہے جس کو یا الہی ، تو ہے

پہرے والے کو دھن ، شمع کو او تیری ہے
عالم میں ہر اک کو تے دو تیری ہے
مصباح و نجوم و آفتاب و مہتاب
جس نور کو دیکھتا ہوں ، ضو تیری ہے

قطرے کو گہر کی آبرو دیتا ہے
قد سر کو ، گل کو رنگ و بو دیتا ہے
بیکار تشخص ہے ، اضع بے سود
عزت و ہی عزت ہے جو تو دیتا ہے

(۲) درج ذیل دیئے گئے الفاظ کے معانی لکھیے۔

[۲]

۱۔ خلاق ----- ۲۔ ضو -----

[۲]

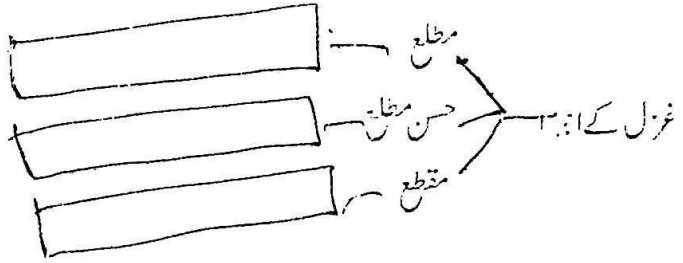
(۳) ربانی کی روشنی میں اللہ کی صفات کو واضح کیجیے۔

(۶)

سوال نمبر ۲۔ (ب) درج ذیل غزلیں کا بغور مطالعہ کر کے سرگرمیاں مکمل کیجیے۔

(۱) غزل کے موزوں اشعار کی مدد سے خاکہ مکمل کیجیے۔

[۲]

نہیں عشق سے زرد ، زردار میں ہوں
اگر ہے وہ یوسف ، خریدار میں ہوں
وہ بے زار مجھ سے ہوا ، زار میں ہوں
وہ بے خوار غیروں میں ہے ، خوار میں ہوں
تمنا ہے ، ساقی کبھی بزم سے میں
وہ سرشار ہو اور ہشیار میں ہوں
وہ کرتا ہے باتیں ، میں کرتا ہوں آہیں
گہر بار وہ ہے ، شرر بار میں ہوں
وہی بولتا ہے جو میں بولتا ہوں
اگر وہ ہے بلبل تو منتقار میں ہوں
دنگوں سے ہر آن وضع محبت
کبھی غیر میں ہوں ، کبھی یار میں ہوں
کہا حضرت درد نے خوب ناخ
یہ زلف بتاں کا زلفار میں ہوں

(۲) درج ذیل دیے گئے الفاظ کے معنی لکھیے۔

(۱) تمنا (۲) زلف

(۳) شعر کی تشریح کیجیے۔

[۲]

[۲]

وہی بولتا ہے جو میں بولتا ہوں
اگر وہ ہے بلبل تو مقار میں ہوں

حصہ : ۳ - قواعد

(۸)

سوال نمبر ۳۔ درج ذیل سرگرمیاں مکمل کیجیے۔

[۶]

(الف) درج ذیل محاوروں کو جملوں میں استعمال کیجیے۔ (کوئی دو)
(۱) دو ہتھ مارنا (۲) دل دہی کرنا (۳) قطع تعلق کرنا

(ب) درج ذیل جملوں میں مضر بہ، مرتب اور خلوط کی شناخت کیجیے۔ (کوئی دو) [۲]

(۱) دونوں آیت ایسی وادی میں پہنچے جو ہر طرف سے پہاڑوں میں گھری ہوئی تھی۔

(۲) زمر دیہاں کی تمام بچو بہ چیزیں اسے دکھاتی پھرتی تھی۔

(۳) اب اندر آرام سے بیٹھ کر دیکھو کہ خندہ او نہ جل و غلائے تمہارے لیے کیسی کیسی لذتیں فراہم کی ہیں۔

[۲] (ج) درج ذیل اشعار میں استعمال کی گئی صفت یا تجانس کے نام لکھیے۔

[کوئی ایک]

(۱) بیوٹی ہے آرتھی جو گونہ ترے مکھ کے قصور میں

بہبھوتی مو پہ کیا دم مارتی ہے خاکساری کا

(۲) وہ بے زار مجھ سے ہے ہوا، زار میر ہوں

وہ دے خوار غیروں میں ہے، خوار میں ہوں

(د) درج ذیل شعر کی قطع کیجیے اور بحر کا نام لکھیے۔

عرب جس کا پتہ چاہے یہ کچھ وہ کیا تھا
جہاں سے الگ کر۔ بتزیرہ نہا تھا

حصہ : ۴۔ تحریری مہارت

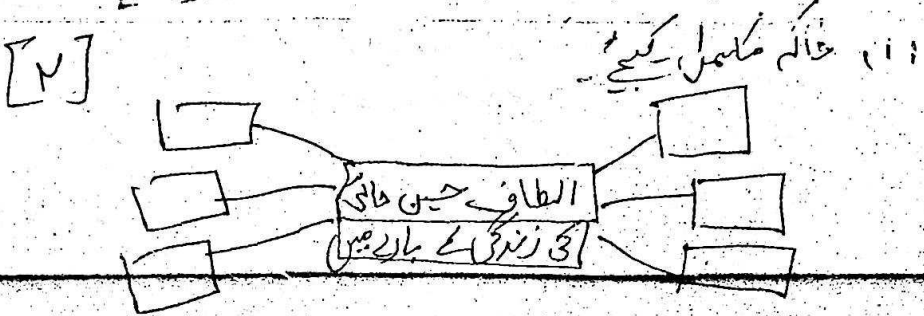
(۵) سوال نمبر ۴۔ (الف) نظامت کے لیے مطالعہ اور مشق ضروری ہے۔ اپنی ذاتی رائے لکھیے۔

(۵) (ب) درج ذیل اقتباس کی پروف رائٹنگ کیجیے۔

اونورانی چہرہ والے یلکین کی اکلوتی خوب صورت بیٹی امید بخشاہتی روشنی ہے تیرے ہی سات۔ ہے۔ تو ہی ہماری مسیت
کے وقتوں میں ہم کو تسلی دیتی ہے۔ تو ہی ہمارے غاڑے وقتوں میں ہماری مدد کرتی ہے۔ تیری ہی بدولت نہایت دور دراز
خوشیاں ہم کو نہایت ہی پاس نظر آتی ہیں۔ تیرے ہی سہارے زندگی کی مشکل مشکل گھانٹیاں ہم تے کر۔ تے ہیں۔

ہدایات :- (۱) سرگرمی کے مطابق ان کے جواب مکمل جملے میں لکھنا لازمی ہے۔
(۲) خوشخطی اور صفائی کا خیال رکھیں۔

سوال نمبر (الف) :- (۱) درج ذیل تدریسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی گئی سرگرمیاں مکمل کیجیے۔ [۰۸]

میری ولادت کے بعد میری والدہ کا رخ نکلتا ہوا گیا تھا۔ میرے والد نے سن کیولت میں انتقال کیا جبکہ میں نو برس کا تھا۔ اس لیے میں نے ہوش سنبھال کر اپنا سر پرست بھائی بہنوں کے سوا کسی کو نہیں پایا۔ انھوں نے اول مجھ کو قرآن حفظ کرایا۔ اگرچہ تعلیم کا شوق خود بخود میرے دل میں جذبہ سے زیادہ تھا مگر باقاعدہ اور مسلسل تعلیم کا کسی موقع نہیں ملا۔ ایک بزرگ سید جعفر علی مرحوم ممنون دہلوی کے بیٹے اور نیز آباد بھی تھے، ان سے دو چار فارسی کی ابتدائی کتابیں پڑھیں اور ان کی صحبت میں فارسی لٹریچر سے ایک نوع کی مناسبت پیدا ہو گئی۔ پھر عربی کا شوق ہوا۔ انھی دنوں میں مولوی حاجی ابراہیم حسین انصاری مرحوم، گھنٹو سے امامت کی سند لے کر آئے تھے، ان سے صرف و نحو پڑھی۔ مگر چونکہ وہ بعد بھائی اور بہن نے جن کو میں بہ منزلہ والدین سمجھتا تھا وہاں پر مجبور کیا۔ اس وقت آٹھ تیرہ برس کی تھی اور زیادہ تر بھائی کی دیکری پر سارے گھر کا گزارہ تھا کہ یہ جو میرے کندھے پر رکھا گیا۔ اب یہ ظاہر تعلیم کے دروازے۔ ان طرف سے سہرا ہوئے۔ سب کی یہ خواہش تھی کہ میں نوکری تلاش کروں مگر تعلیم کا شوق غالب تھا اور بیوی کا سیکہ آسودہ حال۔ میں گھر والوں سے روپوش ہو کر دینی چلا گیا اور قریب ڈیڑھ برسوں رہ کر صرف و نحو اور کچھ ابتدائی کتابیں منطق کی مولوی نواز علی مرحوم سے پڑھیں۔ اگرچہ اس وقت قدم دلی کالج خوب رونق پر تھا مگر جس سوسائٹی میں میں نے نشوونما پائی تھی وہاں تعلیم کو صرف عربی اور فارسی زبان پر منحصر سمجھا جاتا تھا۔ دلی کالج کرسٹین مدرسے میں کچھ کوشش و روز رہا پڑا، وہاں کے بوسوں اور طلبہ، کالج کے تعلیم یافتہ لوگوں کو گفتگو جامل سمجھتے تھے۔ غرض کبھی بھول کر بھی انگریزی تعلیم کا خیال دل میں نہ گزرتا تھا۔ ڈیڑھ برس دلی میں رہا ہوا۔ اس وقت میں کالج کو جان کر آئے۔ کچھ ٹانگ ٹھیک اور نہ ان لوگوں سے کبھی ملتے کا اتفاق ہوا، اس وقت کالج میں تعلیم پاتے تھے جیسے مولوی ذکا اللہ، مولوی نذیر احمد، مولوی محمد حسین آزاد وغیرہ۔

[۳]

(۲) اس وقت کے کتب خانے کا ایک حصہ لکھیے۔
(۱) خواجہ بخش کی لکھیے

۱۲ کتابوں کا واحد

(۳) الطاف حسین حالی کے بارے میں اپنی ذاتی رائے پیش کیجیے۔

[صفحہ]

(۱) ذیل کی سرگرمی مکمل کیجیے۔

- چہروں پر جراحی کے..... جزو حائے۔
- اسے..... میز پر لٹا دیا گیا۔
- اب اس نے..... اتارے جا رہے تھے۔
- حادثے سے اس کی..... ٹوٹ چکی تھیں۔

آپریشن روم میں اسسٹنٹ سرجن اور نرسیں چہروں پر جراحی کے نقاب جزو حائے جنھوں نے ان کی آنکھوں سے نیچے کے سارے حصے کو چھپا رکھا تھا اس کی دیکھ بھال میں مصروف تھے۔ اسے سنگ مرمر کی میز پر لٹا دیا گیا اس نے سر میں جو تیز خوشبودار تیل ڈال رکھا تھا۔ اس کی کچھ مہک ابھی تک باقی تھی۔ پٹیاں ابھی تک جمی ہوئی تھیں۔ حادثے سے اس کی دونوں ٹانگیں تو ٹوٹ چکی تھیں مگر سر کی ٹانگ نہیں بگڑنے پائی تھی۔ اب اس کے کپڑے اتارے جا رہے تھے۔ سب سے پہلے سفید سلک گلوبند اس کے سے اتارا گیا۔ اب تک نرس شہناز اور نرس گل نے بیک وقت ایک دوسرے کی طرف دیکھا۔ اس سے زیادہ اور وہ کبھی کیا سکتی تھیں۔ چہرے جو دلی کیفیات کا آئینہ ہوتے ہیں۔ جراحی کے نقاب تلے چھپے ہوئے تھے اور زبانیں بند۔

(۲) جوڑیاں لگا کر سرگرمی مکمل کیجیے۔

جی ہوئی	زبانیں
تیل	دلی کیفیات کا
بند	پٹیاں
آئینہ	خوشبودار

(۳) معنی لکھیے۔

- (۱) سنگ مرمر
- (۲) مصروف
- (۳) تو جہاں کے بارے میں اپنی ذاتی رائے پیش کیجیے۔

[۱۰]

(۱) سرگزنی مکمل کیجیے۔ [غیر درسی اقتباس] فرہنگ آصفیہ

اشاعت کی پہلی مختصر صورت _____ کے نام سے شائع ہوئی۔

۱۸۶۸ء میں لغت پر کام کا آغاز کرنے والے _____

۱۸۷۸ء میں جس نام سے شائع ہوئی _____

بطور رسالہ اہانہ قسط کے جس نام سے شائع ہوئی _____

اس دور کی اہم ترین اور اردو کی چند بہترین لغات میں سے ایک فرہنگ آصفیہ پر کام کا آغاز سید دہلوی نے ۱۸۶۸ء میں کر دیا تھا۔ اس کی اشاعت پہلے مختصر صورت میں معطلیات اردو کے نام سے ہوئی۔ اس کے بعد یہ ۱۸۷۸ء میں ارمغانِ دہلی کے نام سے چھپی۔ پھر انھوں نے اس کی تکمیل تدوین کا کام شروع کیا اور ہندوستانی اردو لغات کے نام سے اسے نومبر ۱۸۸۲ء میں بطور رسالہ ماہانہ تہ طور چھاپنا شروع کیا۔ ۱۸۹۲ء میں اس کی تدوین کا کام مکمل ہوا۔ گویا اس کی تکمیل میں تیس سال لگے۔ نظامِ دکن نے مولف سید احمد دہلوی کو اس لغت کے لیے انعام بھی دیا۔ نظام کے خطاب اور تخلص آصف کی مناسبت سے اس کا نام فرہنگ آصفیہ رکھا گیا۔ قسط وار چھپے ہوئے لغت کے رسالوں کو جلد اول اور جلد دوم پر تقسیم کر دیا گیا تھا۔ تیسری جلد رسالوں کی بجائے باقاعدہ بڑی قطع پر لغت کی صورت میں ۱۸۹۸ء میں چھاپی گئی۔ چوتھی جلد ۱۹۰۱ء میں شائع ہوئی۔ اس عرصے میں جلال لکھنوی کی دو لغات، گنجینہ زبانِ اردو اور سرمایہ زبانِ اردو چرنجی لال کا مخزنِ محاورات مرزا محمد رفیق عرف مچھویک ستم ظریف کی بہار ہند، غلام سرور لاہوری کی جامع لغات اور بعض دوسری اردو اردو لغات چھپ چکی تھیں مگر کئی بات یہ ہے کہ یہ سب لکھنے پر بھی فرہنگ آصفیہ کو نہیں پہنچ سکتیں۔ امیرینائی کی امیر لغات کی پہلی جلد ۱۸۹۳ء میں چھپ چکی تھی اور سید احمد دہلوی نے امیر پر سرتے کا الزام بھی لگایا جو سراسر غلط تھا۔ امیر مکمل لغت لکھنا چاہتے تھے لیکن ان کی بیماری اور پھر وفات کے سبب یہ کام نامکمل رہ گیا۔ ان کی بقید زیر تالیف جلدوں میں سے صرف تیسری جلد کا مسودہ دستیاب ہو سکا اور یہ ۲۰۱۰ء میں شائع ہوا۔

(۲) نام لکھ کر خاکہ مکمل کیجیے۔

[۰۲]

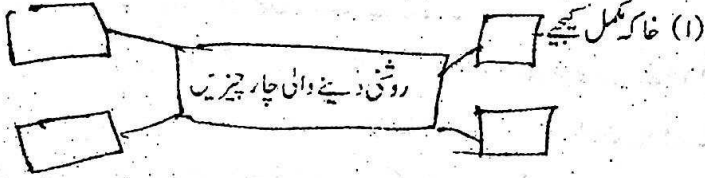
مصنف	لغت کا نام
(۱) جلال لکھنوی	_____
(۲) چرنجی لال	_____
(۳) مچھویک ستم ظریف	_____
(۴) غلام سرور لاہوری	_____

04

(۶)

[۲]

سوال نمبر ۲۔ (الف) درج ذیل نظم کا بغور مطالعہ کر کے سرگرمیاں مکمل کیجیے۔

یارب ، خلاق ماہ و ماہی تو ہے
بخشدہ سراج و تحت شاہی تو ہے
بے منت و بے سوال و بے استحقاق
دیتا ہے جو سب کو یا لہی ، تو ہے

یہ دانت کوڑھیں ، آج کوہ تیری ہے
عالم میں ہر اک کو تک و دو تیری ہے
مصباح و نجوم و آفتاب و مہتاب
جس نور کو دیکھتا ہوں ، ضو تیری ہے

قطرے کو گہر کی آبرو دیتا ہے
قدس رکو ، گل کو رنگ و بو دیتا ہے
بیکار شخص سے ، تصنع بے سود
عزت و ہی عزت سے جو تو دیتا ہے

(۲) درج ذیل دیے گئے الفاظ کے معانی لکھیے۔

۱۔ خلاق ----- ۲۔ ضو -----

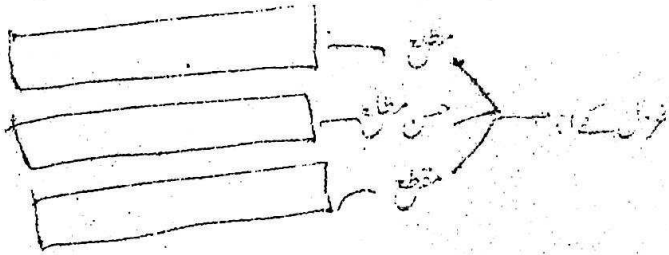
(۳) ربانی کی روشنی میں اللہ کی صفات کو واضح کیجیے۔

(۶)

نوال نمبر ۲۔ (ب) درج ذیل غزل کا بنیاد پر مطالعہ کر کے سرگرمیاں مکمل کیجیے۔

(۱) غزل کے سوزوں اشعار کی مدد سے ناکہ مکمل کیجیے۔

[۲]

نہیں عشق سے زرد ، زرد لڑ میں ہوں
 آہ سے وہ یوسف ، فریدار میں ہوں
 وہ بے زار مجھ سے ہوا ، زار میں ہوں
 وہ سے خواہشیں وہ میں سے ، خواہش میں ہوں
 قسمت ، سہا کی کبھی بزم سے میں
 وہ سرشار ہو اور ہشیار میں ہوں
 وہ کرتا ہے ہنس ، میں کرتا ہوں آہیں
 گہر بار وہ سے ، شر بار میں ہوں
 وہی بولتا ہے جو میں بولتا ہوں
 اگر وہ ہے نہیں تو منقار میں ہوں
 ڈرگوں سے ہر آن وضع محبت
 کبھی غیر میں ہوں ، کبھی یاد میں ہوں
 کیا حسرت وہ نے خوب تاج
 یہ زلف تاج کا لہریں ہوں

(۲) درج ذیل دیے گئے الفاظ کے معنی لکھیے۔

(۱) تمنا (۲) زلف

(۳) شعر کی تشریح کیجیے۔

[۲]

[۲]

وہی بولتا ہے جو میں بولتا ہوں

آرہو ہے لیل تو منتقار میں ہوں

حصہ : ۳۔ قواعد

(۸)

سوال نمبر ۳۔ درج ذیل سرگرمیاں مکمل کیجیے۔

[۶]

(الف) درج ذیل محاوروں کو جملوں میں استعمال کیجیے۔ (کوئی دو)

(۱) دو بہتر مارنا (۲) دل دہی کرنا (۳) قطع تعلق کرنا

(ب) درج ذیل جملوں میں مفرد، مرتب اور مخلوط کی شناخت کیجیے۔ (کوئی دو) [۲]

(۱) دونوں ایک ایسی وادی میں پہنچے جو ہر طرف سے پہاڑیوں میں گھری ہوئی تھی۔

(۲) زمر دیرہاں کی تمام محبوبہ چیزیں اسے دکھاتی پھرتی تھی۔

(۳) اب اندر آرام سے بیٹھ کر دیکھو کہ خداوند جل و علا نے تمہارے لیے کیسی کیسی لذتیں فراہم کی ہیں۔

(ج) درج ذیل اشعار میں استعمال کی گئی صفت یا تخنیدیں کے نام لکھیے۔ [۲]

(۱) جوئی ہے آرمی جو گنج ترے مکھ کے تصور میں

[کوئی ایک]

جھوٹی مو پے کیا دم مارتی ہے خاکساری کا

(۲) وہ بے زار مجھ سے ہے ہوا، زار میرے ہوں

وہ ہے خوار غیروں میں ہے، خوار میں ہوں

(د) درج ذیل شعر کی تطبیق کیجیے اور بحر کا نام لکھیے۔

عرب جس کا پیر چاہے یہ کچھ، وہ کیا تھا
جہاں سے الگ اک بتا یہ نہ تھا

حصہ : ۳۔ تحریری مہارت

(۵)

سوال نمبر ۴۔ (الف) نظامت کے لیے مطالعہ اور مشق ضروری ہے۔ اپنی ذاتی رائے لکھیے۔

(۵)

(ب) درج ذیل اقتباس کی پروف ریڈنگ کیجیے۔

اونورانی چہرہ والے لیکین کی اکلوتی خوب صورت بیٹی امید خدائی روشنی ہے تیرے ہی سات ہے۔ تو ہی ہماری مسیبت

کے وقتوں میں ہم کو تسلی دیتی ہے۔ تو ہی ہمارے عاڑے وقتوں میں ہماری مدد کرتی ہے۔ تیری ہی بدولت نہایت دور دراز

خوشیاں ہم کو نہایت ہی پاس نہر آتی ہیں۔ تیرے ہی سہارے زندگی کی مشکل مشکل گھانیاں ہم تے کرتے ہیں۔